

ДОВКІЛЬНА ТА КЛІМАТИЧНА СТІЙКІСТЬ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА — ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЯГНЕННЯ В УКРАЇНІ — 2

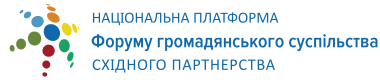
Аналітичний документ

Київ – 2021

Ця публікація¹ підготовлена в рамках ініціативи **«Довкільна та кліматична стійкість Східного партнерства — оцінка перспективи досягнення в Україні — 2»**, що виконується в рамках проекту «Підтримка діяльності Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (ФГС СхП)», який адмініструє Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, що фінансується Форумом громадянського суспільства Східного партнерства та Європейською Комісією.

Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю авторів і жодним чином не відображає точку зору Європейського Союзу чи Інституту економічних досліджень та політичних консультацій.

Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (<http://eap-csf.org.ua>) — це мережа з понад 140 громадських організацій України, що відстоює українські інтереси у рамках Східного партнерства. Платформа є частиною Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (ФГС СхП).

Форум громадянського суспільства Східного партнерства (<https://eap-csf.eu>) — унікальна багаторівнева регіональна платформа громадянського суспільства, спрямована на просування європейської інтеграції, сприяння реформам та демократичним перетворенням у шести країнах Східного партнерства — Вірменії, Азербайджані, Білорусі, Грузії, Молдові та Україні. Будучи громадським елементом СхП, ФГС СхП намагається посилити громадянське суспільство у регіоні, підвищити рівень плюралізму у публічному дискурсі та політиці шляхом сприяння демократії участі та фундаментальним свободам. ФГС СхП — це позапартійна доброчесна неурядова організація.

Довкільна та кліматична стійкість Східного партнерства — оцінка перспективи досягнення в Україні — 2: аналітичний документ / Наталія Андрусевич, Руслан Гаврилюк, Анна Голубовська-Онісімова, Олена Кравченко, Наталія Куць, Тамара Малькова; Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. — Київ, 2021. — 64 с.

АВТОРИ

Наталія Андрусевич (РАЦ «Суспільство і довкілля»)

Руслан Гаврилюк (Національний екологічний центр України)

Олена Кравченко, Наталія Куць (МБО «Екологія-Право-Людина»)

Тамара Малькова (МБО ІЦ «Зелене досьє»)

Анна Голубовська-Онісімова

© РГЗ Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства

---

¹ Оновлена версія аналітичного документу 2020 р.

ЗМІСТ

Резюме	4
Summary	7
Вступ	10
Опис методики	12
Розділ I. Політика екологічної та кліматичної стійкості після 2020	16
1.1. Нові цілі Східного партнерства та можливості для України: механізми та інструменти	17
1.2. Екологічна політика ЄС та Європейський зелений курс	22
1.3. Розвиток політик екологічної та кліматичної стійкості в Україні: стан та перспективи	27
Розділ II. Сценарії досягнення кліматичної та довкільної стійкості в Україні на наступні 5 років	38
Висновки та рекомендації	49
Додаток 1. Зведені цілі та показники стратегічних документів України, СхП та ЄЗК, що стосуються довкілля і клімату	54

РЕЗЮМЕ

Східне партнерство, започатковане у 2009 році, стало спільною ініціативою ЄС, його країн-членів та 6 східноєвропейських партнерів: Азербайджану, Вірменії, Білорусі, Грузії, Молдови та України. Ініціатива, що базується на відданості принципам міжнародного права та на фундаментальних цінностях, таких як демократія, верховенство права, права людини та основні свободи, відіграла важливу роль у трансформації довкілля та кліматичної політики в Україні, в першу чергу, на етапі підготовки Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Проект нової політики Східного партнерства (СхП) після 2020 року напередодні Самміту-21 віддзеркалює останні «зелені» зміни в політиці ЄС і серед ключових цілей ініціативи містить забезпечення екологічної і кліматичної стійкості. Амбітна візія Європейського Союзу у сфері екологічної політики ставить рамки для зростання та добробуту, які визначає обмеженість ресурсів планети. Зелена трансформація буде трендом в Європейському Союзі в найближчі роки і метою до 2050 року, оскільки саме на такий розвиток є запит від громадян, і є чітко закріплені наміри шляхом схвалення Європейського зеленого курсу (ЄЗК).

Європейський зелений курс — це нова стратегія зростання, яка має на меті перетворити ЄС на справедливе та процвітаюче суспільство із сучасною ресурсоефективною та конкурентоспроможною економікою, де у 2050 році не буде викидів парникових газів, а економічне зростання буде відокремлене від використання ресурсів.

Враховуючи трансформацію європейської політики згідно з Європейським зеленим курсом, зелена транс-

формація очікувано стає новим наскрізним пріоритетом Східного партнерства. Європейський зелений курс чітко вказує на те, що екологічні та кліматичні проблеми вимагають термінових заходів не лише з боку ЄС, але й країн-партнерів. На шляху до кліматичної нейтральності ЄС та країни Східного партнерства несуть спільну відповідальність щодо виконання національних внесків до Паризької угоди та модернізації економіки для зменшення свого вуглецевого сліду. Очікується, що ЄС та країни Східного партнерства в майбутньому працюватимуть разом над стійким та сталим майбутнім, що передбачає:

- перетворення регіону Східного партнерства на справедливе та процвітаюче суспільство з сучасною ресурсозберігаючою, чистою, циркулярною та конкурентоспроможною економікою, з підсиленням їх екологічних та кліматичних дій, включаючи більш стійке використання природних ресурсів;
- створення нових «зелених» робочих місць та економічних можливостей, пов'язаних із зеленим переходом;
- розвиток місцевих та відновлюваних джерел енергії, що зупиняє втрати біорізноманіття;
- постійні інвестиції в належне екологічне врядування та підвищення обізнаності, в тому числі шляхом спільної роботи з громадянським суспільством;
- прискорення переходу до сталої та розумної мобільності;
- розширення масштабів дій у сферах, які мають вирішальне значення для здоров'я та добробуту людей.

Цілі нової політики Східного партнерства черговий раз вказують на те, що питання довкілля повинні бути інтегровані в інші сфери життєдіяльності країни і не повинні відкидатись як другорядні при вирішенні економічних та соціальних проблем, у тому числі у часи пандемії та інших криз. Така позиція ЄС та бачення європейської політики і Східного партнерства дає новий поштовх для України зробити охорону довкілля наскрізним елементом в інших (секторальних) політиках держави та враховувати наслідки для довкілля при обранні того чи іншого політичного рішення.

Оновлення політики Східного партнерства створює для України додаткові можливості виконання міжнародних зобов'язань у частині охорони довкілля згідно з вимогами Угоди про асоціацію. Україна отримує нові фінансові механізми та допомогу Європейського Союзу у модернізації економіки, зменшенні вуглецевого сліду та виконанні національно-визначеного внеску до Паризької угоди ХХХ на додаток до двостороннього діалогу у сфері охорони довкілля.

Пріоритезація довкільних та кліматичних цілей є суттєвою можливістю в активізації інновацій. Стратегії зеленої економіки спонукають бізнес до пошуку можливостей більш екологічної, циркулярної економіки та зменшення ризиків, спричинених зміною клімату.

Україна пройшла довгий шлях розвитку та впровадження власної екологічної політики, яка формувалася здебільшого під впливом зовнішніх чинників, ключові серед яких процес «Довкілля для Європи», участь у міжнародних договорах, Східне партнерство, Угода про асоціацію. Однак довкільні

та кліматичні пріоритети в державній політиці досі знаходяться на достатньо низькому рівні, не зважаючи на певний поступ останніми роками завдяки реалізації Угоди про асоціацію з ЄС.

Для успішного слідування європейським тенденціям Україні потрібно послідовно виконати певні кроки, зокрема, зобов'язання щодо інтеграції екологічної політики до всіх галузей економіки, насамперед, ресурсномістких, а також провести інституційну та фінансову реформи довкілдової галузі. Без цього декларації про приєднання до Європейського зеленого курсу чи імплементацію майбутніх задач нової політики Східного партнерства не будуть підкріплені необхідними впроваджувальними механізмами, а тому навряд чи отримають суттєву підтримку від ЄС.

Найбільш важливим досягненням України в реформуванні екологічної політики за останні роки стало ухвалення Стратегії державної екологічної політики до 2030 року. Стратегією передбачено втілення низки європейських підходів та інструментів для підвищення рівня довкілдової безпеки. Вона містить 30 показників оцінки реалізації державної екологічної політики та їх плановані цільові значення на 2020, 2025 та 2030 роки, які доцільно використовувати для моніторингу прогресу України в довкільній та кліматичній сферах, зокрема в рамках реалізацій майбутньої політики Східного партнерства та досягнення довкільної та кліматичної стійкості. Проте 5-річний Національний план дій на виконання Стратегії екополітики традиційно залишився переліком заходів, а не середньостроковим документом планування з досягнення цільових показників.

Отримання вигод та використання можливостей нової політики Східного партнерства залежить від активної міжнародної участі України у визначенні подальших пріоритетів, планів, детальних цільових показників та заходів Східного партнерства на досягнення екологічної і кліматичної стійкості, а також від визначення найбільш реального та оптимального шляху досягнення означених цілей, збереження інституційної пам'яті та послідовності національної політики щодо досягнення екологічної і кліматичної стійкості.

У документі розглянуто три можливі сценарії розвитку подій в Україні, що базуються на чинних міжнародних та внутрішніх документах, а також враховують пропозиції в рамках Східного партнерства, які винесені на обговорення, але ще не ухвалені офіційно — амбітний, поміркований та мінімальний.

Амбітний сценарій, що передбачає системність на всіх рівнях, інтеграцію екологічної складової до всіх програм і політик, синхронізацію екологічної політики з кліматичною, пріоритетність здоров'я і благополуччя людей та успішне впровадження запланованих для цього заходів під ретельним наглядом громадянського суспільства, є малоймовірним, але таким, до якого країна має прагнути, а громадськість підштовхувати владу.

Проте слід очікувати, що спроможність України в досягненні довкільної та кліматичної стійкості в рамках Східного партнерства, переходу на чисту, циркулярну економіку в найближчі роки буде достатньо слабкою, особливо на фоні пандемії, спричиненої COVID-19, та ліквідації її наслідків. Водночас сподіваємось, що в Україні буде реалізований не мінімальний

сценарій, а хоча б поміркований. Опосередкованими свідченнями його розвитку є задекларована прихильність української влади до цілей Європейського зеленого курсу. Для цього насамперед необхідно забезпечити ефективну роботу впроваджувальних механізмів: створити спроможну систему державного екологічного управління, включно з регіональним та місцевим рівнями, і забезпечити стійке фінансування екологічних перетворень на програмних засадах.

Ця оцінка реальних перспектив України дозволить позбавитися зайвих ілюзій та встановити реалістичні цілі, а також індикатори необхідних змін, які в майбутньому дозволять здійснювати моніторинг та об'єктивно оцінювати прогрес України в реалізації реформ.

SUMMARY

The Eastern Partnership, launched in 2009, has become a joint initiative of the EU, its member states, and 6 Eastern European partners: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova, and Ukraine. The initiative, based on the principles of international law and fundamental values such as democracy, rule of law, human rights and fundamental freedoms, has played the important role in the transformation of environmental and climate policy in Ukraine, primarily at the stage of preparation of the EU-Ukraine Association Agreement.

The draft new Eastern Partnership policy beyond 2020 on the eve of the Summit-21 reflects the latest “green” changes in European Union policy and includes environmental and climate resilience among the key objectives of the initiative. The European Union’s ambitious vision for environmental policy sets the framework for growth and prosperity, which is dictated by the planet’s limited resources. The green transformation will be a trend in the European Union in the coming years and the goal for 2050 according to the demand from citizens, and there are clear intentions for such green development through the approval of the European Green Deal.

The European Green Deal is a new growth strategy that aims to transform the EU into a fair and prosperous society with a modern, resource-efficient and competitive economy where there will be no net emissions of greenhouse gasses in 2050 and economic growth is decoupled from resource use.

Taking into account the transformation of European policy in line with the European Green Deal, green transformation is expected to become a new cross-cutting priority of the Eastern Partnership. The European Green Deal clearly in-

dicates that environmental and climate problems require urgent action not only by the EU but also by partner countries. Towards climate neutrality, the EU and the Eastern Partnership countries have a shared responsibility to implement nationally determined contributions to the Paris Agreement and modernize their economies to reduce their carbon footprint. The EU and the Eastern Partnership countries are expected to work together on a sustainable future, which includes:

- Transformation of the Eastern Partnership region into a fair and prosperous society with a modern, resource-efficient, clean, circular and competitive economy, with the strengthening of their environmental and climate actions, including the more sustainable use of natural resources;
- Creation of new “green” jobs and economic opportunities related to the green transition;
- Development of local and renewable energy sources, which stops the loss of biodiversity;
- Ongoing investment into good environmental governance and awareness-raising, including through joint activities with civil society;
- Accelerating the transition to sustainable and smart mobility;
- Expanding action in areas that are critical to human health and well-being.

The goals of the new Eastern Partnership policy once again indicate that environmental considerations should be integrated into other fields of the country’s life and should not be abandoned as non-priority ones in solving economic and social problems, including in times of pandemics and other crises. The EU position and Europe-

an policy and Eastern Partnership vision give a new impetus to Ukraine to mainstream environmental policy into other (sectoral) country's policies, and to take into account the consequences for the environment when choosing a policy decision.

The renewal of the Eastern Partnership policy creates additional opportunities for Ukraine to implement its international obligations on improving environmental protection according to the EU-Ukraine Association Agreement XXX. Ukraine receives new financial mechanisms and assistance from the European Union for modernizing the economy, reducing the carbon footprint and implementing the nationally determined contribution to the Paris Agreement, XXX in addition to bilateral dialogue on environment and climate change.

Prioritization of environmental and climate goals is a significant opportunity to intensify innovations. Green economy strategies encourage businesses to seek opportunities for a greener, more circular economy and to reduce the risks posed by climate change.

Ukraine has come a long way in developing and implementing its environmental policy, which has been shaped mainly by external factors` influence, including the Environment for Europe process, participation in MEAs, the Eastern Partnership, and the Association Agreement. However, environmental and climate priorities in public policy are still relatively low, despite some progress in recent years due to the implementation of the Association Agreement.

To successfully follow European trends, Ukraine needs to consistently take certain steps, in particular, implement

commitments to integrate environmental policy into all economic sectors, primarily resource-intensive, as well as to carry out institutional and financial reforms of the environmental sector. Without this, declarations of accession to the European Green Deal or the implementation of the future objectives of the new Eastern Partnership policy will not be backed up by the necessary implementation mechanisms, and are therefore unlikely to receive significant support from the EU.

The most important achievement of Ukraine in reforming environmental policy in recent years has been the adoption of the Strategy of State Environmental Policy until 2030. The strategy envisages the implementation of range of European approaches and tools to increase the level of environmental safety. It contains 30 indicators for assessing the implementation of state environmental policy and their planned targets for 2020, 2025, and 2030, which should be used to monitor Ukraine's progress in the environmental and climate reforms, in particular in the implementation of future Eastern Partnership policy and achieving environmental and climate resilience. However, the 5-year National Action Plan for the Implementation of the Environmental Policy Strategy traditionally remains a list of measures, rather than a medium-term planning document to achieve the targets.

The benefits and opportunities of the new Eastern Partnership policy depend on Ukraine's active international participation in defining further priorities, plans, detailed targets, and measures of the Eastern Partnership to achieve environmental and climate resilience, as well as on determining the most realistic and optimal way to achieve these goals, keeping the institutional memory and

consistency of national policies to achieve environmental and climate resilience.

The document considers three possible scenarios of development in Ukraine, based on current international and internal documents, as well as taking into account the proposals within the Eastern Partnership, which have been discussed but not yet officially approved – ambitious, moderate, and minimal.

An ambitious scenario that envisages consistency at all levels, integration of the environmental component into all programs and policies, synchronization of environmental policy with climate policy, the priority of human health and well-being, and successful implementation of planned measures under the close supervision of civil society is unlikely, but to which the country should strive and the public should push the government.

However, Ukraine's capacity to achieve environmental and climate resilience under the Eastern Partnership, transition to a clean, circular economy, is expected to be rather weak in the coming years, especially in the wake of the COVID-19 pandemic and its consequences. At the same time, we hope that Ukraine will implement not a minimal scenario, but at least a moderate one, indirectly evidenced by the declared commitment of the Ukrainian authorities to the goals of the European Green Deal. To do this, first of all, it is necessary to ensure the effective operation of implementation mechanisms: to create a capable system of public environmental management, including at the regional and local levels, and to ensure sustainable financing of environmental transformation on a program basis.

This assessment of Ukraine's real prospects will allow get ridding of unnecessary illusions and setting realistic goals, as well as indicators of necessary changes that will allow monitoring and objective assessment of Ukraine's progress in implementing reforms in the future.

ВСТУП

Україна як країна-лідер ініціативи Східного партнерства та підписант Угоди про асоціацію з Європейським Союзом в умовах пріоритетизації зеленого порядку денного водночас і у внутрішній, і в зовнішній політиці Європейського Союзу зобов'язана відреагувати прогресивними змінами та реформами всередині країни. Україна опинилася перед новими викликами та водночас можливостями, коли необхідно підтверджувати своє європейське спрямування шляхом переформатування економічної політики, ставлячи у її основу необхідність всеосяжної «зеленої» трансформації відповідно до новітніх європейських тенденцій.

Домашнім завданням для України в найближчі 5 років стає досягнення довкільної та кліматичної стійкості – ключового пріоритету нової політики Східного партнерства після 2020 року. Досягнення такої цілі потребуватиме більш широких реформ, ніж навіть передбачено Угодою про асоціацію, яка, враховуючи оновлення політики Східного партнерства та прагнення долучитися до Європейського зеленого курсу, сама потребуватиме оновлення, зокрема додатків ХХХ та ХХХІ. Таким чином ініціатива Східного партнерства набуває нового смислу для України та може стати більш дієвим інструментом проєвропейських змін після тривалого періоду, коли порядок денний реформ у сфері довкілля і клімату визначався Угодою про асоціацію.

Східне партнерство, започатковане у 2009 році, стало спільною ініціативою ЄС, його країн-членів та 6 східноєвропейських партнерів: Азербайджану, Вірменії, Білорусі, Грузії, Молдови та України. Ініціатива базується на відданості принципам міжнародного

права та на фундаментальних цінностях, таких як демократія, верховенство права, права людини та основні свободи. Східне партнерство спрямоване на зміцнення та поглиблення політичних та економічних відносин між ЄС та країнами регіону та, серед іншого, підтримує досягнення цілей глобальної політики, зафіксованих Паризькою угодою про зміну клімату, Порядком денним ООН у сфері сталого розвитку до 2030 р. та Цілями сталого розвитку (ЦСР).

Нова політика Східного партнерства після 2020 року, що має бути затверджена на Саміті Східного партнерства, який відбудеться 15 грудня 2021 р., враховує ключові принципи Європейського зеленого курсу – нової програми дій Європейської Комісії. Метою ЄЗК є перехід до кліматично нейтральної Європи із справедливим і процвітаючим суспільством, із сучасною ресурсоефективною і конкурентоспроможною економікою з нульовими викидами парникових газів та економічним зростанням, не пов'язаним зі інтенсифікацією використання природних ресурсів. Інтеграція пріоритетів ЄЗК до політики Східного партнерства визначатиме формат та динаміку відносин ЄС з країнами-сусідами в рамках ініціативи.

Метою даного дослідження є аналіз перспектив та встановлення ключових індикаторів довкільної та кліматичної стійкості України в контексті досягнення цілей Східного партнерства після 2020 року. Результати дослідження будуть використані для формування рекомендацій Української національної платформи Форуму громадянського суспільства (УНП ФГС) до уряду України та для подальшого громадського моніторингу реформ і прогресу України в досягненні довкільної та кліматичної стійкості.

Документ підготовлений авторським колективом у складі членів Робочої групи 3 «Довкілля, зміни клімату та енергетична безпека» УНП ФГС: Наталії Андрусевич (РАЦ «Суспільство і довкілля»), Руслана Гаврилюка (Національний екологічний центр України), Олени Кравченко та Наталії Куць (МБО «Екологія-Право-Людина»), Тамари Малькової (МБО ІЦ «Зелене досє»), а також Анни Голубовської-Онісімової.

Розробка документа здійснена в рамках ініціативи «Довкілля та кліматична стійкість Східного партнерства – оцінка перспективи досягнення в Україні – 2» в рамках проекту «Підтримка діяльності Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства 2021–2023 рр.», який реалізує Інститут економічних досліджень та політичних консультацій за фінансової підтримки Європейського Союзу.

ОПИС МЕТОДИКИ

Задачею аналітичного документа є за допомогою порівняння встановлених та планованих пріоритетів, цілей та завдань, а також механізмів реалізації екологічної політики Східного партнерства, України та Європейського Союзу, виявити ключові перешкоди та найбільш дієві можливості на сучасному етапі впровадження екологічної політики України, в контексті новітніх рішень Європейського Союзу та Східного партнерства (Європейський зелений курс, проєкт нових цілей Східного партнерства до 2025 року).

Головне питання дослідження: який оптимальний сценарій розвитку екологічної політики до 2025 року може забезпечити екологічну та кліматичну стійкість України?

Для вирішення головного питання дослідження були сформувані більш конкретні запитання, на які відповідає аналітичний документ:

- Якими є цілі СхП на сучасному етапі? Що це означає для України?
- Якими є цілі та завдання ЄЗК? Як це стосується України?
- Чи цілі та завдання СхП та ЄЗК відповідають цілям і завданням екологічної політики України? Як вони корелюють?
- Якою є рамкова екологічна політика України на сучасному етапі? Які основні пріоритети щодо здійснення реформ у природоохоронній сфері України необхідно виділити?
- За якими сценаріями можливий розвиток «озеленення» економіки та суспільних стосунків в Україні на наступні 5 років? Як зробити найбільш реалістичний сценарій стійким, щоб досягнення

попереднього етапу у майбутньому були збережені і примножені?

- Чим мусять керуватися основні стейкхолдери (Міндовкілля, Уряд України, Комітет екологічної політики Верховної Ради України, підприємці, громадськість тощо) щодо пріоритетів та завдань України для досягнення екологічної та кліматичної стійкості?

Предмет дослідження: документи політики ЄС, України та Східного партнерства, а також аналітичні роботи ОГС. Зокрема аналізувалися:

Документи Європейського Союзу:

Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM/2019/640 final // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the evaluation of the 7th Environment Action Programme. Brussels, 15.5.2019. COM(2019) 233 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2019:233:FIN>

Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 'Living well, within the limits of our planet' Text with EEA relevance OJ L 354, 28.12.2013 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013D1386>

The 8th Environment Action Programme Turning the Trends Together. Council conclusions. // <https://www.consilium.europa.eu/media/40927/st12795-2019.pdf>

Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030. COM(2020) 652 final // <https://ec.europa.eu/environment/pdf/8EAP/2020/10/8EAP-draft.pdf>

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Next steps for a sustainable European future. European action for sustainability {SWD(2016) 390 final} // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2016%3A739%3AFIN>

Association Implementation Report on Ukraine. Brussels, 27.11.2020 SWD(2020) 329 final. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2020_ukraine_association_implementation_report_final.pdf

Документи Східного партнерства:

JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Eastern Partnership policy beyond 2020. Structured Consultation on the future of the Eastern Partnership. Accompanying the document. Brussels, 18.3.2020 SWD(2020) 56 final/2. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/jswd_structured_consultation_on_the_future_of_the_eastern_partnership.pdf

Presidency Conclusions of the Third Eastern Partnership Ministerial Meeting on Environment and Climate Change

https://www.2021portugal.eu/media/um0jc1lx/4_eap_presidency_conclusions.pdf

JOINT STAFF WORKING DOCUMENT Recovery, resilience and reform: post 2020 Eastern Partnership priorities. Brussels, 2.7.2021 SWD(2021) 186 final <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10456-2021-INIT/en/pdf>

JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Eastern Partnership policy beyond 2020 Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all. Brussels, 18.3.2020 SWD(2020) 56 final/2. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_act_part1_v6.pdf

EaP CSF Position Paper on the Joint Staff Working Document on recovery, resilience and reform: post-2020 Eastern Partnership priorities. Eastern Partnership Civil Society Forum. Brussels, October 2021. <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/EaP-CSF-position-paper-on-post-2020-EaP-priorities.pdf>

Council conclusions on Eastern Partnership policy beyond 2020. Brussels, 11 May 2020. <https://www.consilium.europa.eu/media/43905/st07510-re01-en20.pdf>

Східне партнерство після 2020 року: Посилення стійкості – Східне партнерство, що забезпечує результати для всіх. https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-03/EaP%20joint%20communication_factsheet4_UKR.pdf

Eastern Partnership policy beyond 2020: advances and omissions in a vast agenda. Independent Research

Institutes managed by CEPS. Michael Emerson, Steven Blockmans, Denis Cenus, Tamara Kovziridze and Veronika Movchan. 14 April 2020. <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2020/04/Eastern-Partnership-policy-beyond-2020.pdf>

Документи України:

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» № 2697-VIII від 28 лютого 2019 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19%23Text>

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» № 2818-VI від 21 грудня 2010 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text>

Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80%23Text#Text>

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 722/2019 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 111/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації»

Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2019 р. № 932-р. <https://www.kmu.gov.ua/npas/249573705>

Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. <https://mepr.gov.ua/news/31815.html>. Ukraine 2050 – Low Emission Development Strategy. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Ukraine_LEDS_en.pdf

Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 р. № 878-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80%23Text>

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII від 23 травня 2017 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» № 2354-VIII від 20 березня 2018 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80%23Text>

Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 р. № 826. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826-2020-%D0%BF#Text>

Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. 03 березня 2021 р. № 179. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>

Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-n#Text>

Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443>

Уряд схвалив цілі кліматичної політики України до 2030 року. Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-cili-klimatichnoyi-politiki-ukrayini-do-2030-roku>

Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року. Операційний план реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, в якому прописані заходи на

найближчі три роки. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-ekologichno-a1363r>

Оцінка впровадження Люксембурзької декларації в Україні: належне екологічне врядування / Аналітичний документ // Ганна Голубовська-Онісімова, ВЕГО «МАМА-86»; Наталія Андрусевич, РАЦ «Суспільство і довкілля». – 2018. – 30 с. https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Otsinka-vprovadzhennya-Lyukseburzkoyi-deklaratsiyi-v-Ukrayini_nalezhne-ekologichne-vryaduvannya.pdf

Належне екологічне врядування в Україні: відповідність європейським принципам / Аналітичний документ // Наталія Андрусевич, РАЦ «Суспільство і довкілля», Ганна Голубовська-Онісімова, ВЕГО «МАМА-86». – 2018. – 34 с. <https://www.rac.org.ua/uploads/content/463/files/analytics2.pdf>

Оцінка впровадження Люксембурзької декларації в Україні: належне екологічне врядування / Аналітичний документ // Ганна Голубовська-Онісімова, ВЕГО «МАМА-86»; Наталія Андрусевич, РАЦ «Суспільство і довкілля». – 2018. – 30 с. https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Otsinka-vprovadzhennya-Lyukseburzkoyi-deklaratsiyi-v-Ukrayini_nalezhne-ekologichne-vryaduvannya.pdf

Належне екологічне врядування в Україні: відповідність європейським принципам / Аналітичний документ // Наталія Андрусевич, РАЦ «Суспільство і довкілля», Ганна Голубовська-Онісімова, ВЕГО «МАМА-86». – 2018. – 34 с. <https://www.rac.org.ua/uploads/content/463/files/analytics2.pdf>

ПОЛІТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ
ТА КЛІМАТИЧНОЇ СТІЙКОСТІ
ПІСЛЯ 2020

1

РОЗДІЛ

1.1. НОВІ ЦІЛІ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ: МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Нові цілі СхП вказують на наскрізний характер питань довкілля та створюють для України додаткові можливості виконання міжнародних зобов'язань, Угоди про асоціацію у частині охорони довкілля, досягнення екологічної та кліматичної стійкості. Україна отримує нові фінансові механізми та допомогу ЄС на додаток до двостороннього діалогу у сфері охорони довкілля. Для використання цих можливостей необхідними є імплементаційні механізми на міжнародному та національному рівнях: створення постійно діючої комісії з питань впровадження політики екологічної та кліматичної сталості (ЕКС) за участі ЄС та країн СхП, інституту екологічної дипломатії, ухвалення національного плану дій, конкретних заходів, політик, програм для досягнення ЕКС та визначення компетентних органів влади, відповідальних за координацію та впровадження заходів на досягнення ЕКС.

Протягом 2019 року у країнах-членах Європейського Союзу та країнах Східного партнерства проводились широкі консультації² із зацікавленими сторонами, включаючи ОГС, міжнародні фінансові інституції, бізнес стосовно майбутнього Східного партнерства. За результатами цих консультацій було розроблено нові цілі довгострокової політики Східного партнерства після 2020 року задля зміцнення стійкості, сприяння сталому розвитку та досягнення відчутних результатів для суспільства, що закріплено у спільному комюніке Європейського Парламенту,

Європейської Ради, Економічного і соціального комітету регіонів від 18.03.2020³ та затверджено Радою ЄС⁴. Так, комюніке передбачає партнерство, що:

- створює (забезпечує стійкі, сталі та інтегровані економіки);
- захищає (забезпечує підзвітність інституцій, верховенство права та безпеку);
- озеленює (забезпечує екологічну та кліматичну стійкість);
- з'єднує (забезпечує стійку цифрову трансформацію);
- розширює можливості (забезпечує стійкі, справедливі та інклюзивні суспільства)⁵.

Спільне комюніке встановлює, що для досягнення екологічної та кліматичної стійкості (ЕКС) країнам Східного партнерства необхідно:

- (1) активізувати дії у сферах, які мають вирішальне значення для здоров'я та добробуту людей (попередження забруднення довкілля тощо);
- (2) розвивати нові «зелені» робочі місця та економічні можливості, пов'язані із «зеленим» переходом;
- (3) розвивати місцеві та відновлювальні джерела енергії;
- (4) підвищити ресурсоефективність економік;

3 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_act_part1_v6.pdf

4 <https://www.consilium.europa.eu/media/43905/st07510-re01-en20.pdf>

5 https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-03/EaP%20joint%20communication_factsheet4_UKR.pdf

2 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/jswd_structured_consultation_on_the_future_of_the_eastern_partnership.pdf

(5) управляти природними активами, щоб максимізувати стійкість.

Особлива увага у спільному комюніке наголошується на необхідності збереження біорізноманіття та зменшення і попередження негативного впливу на нього від діяльності людини, здійснення належного управління заповідними територіями, зупинення масових рубок лісів, вирішення проблем поводження з відходами, розвитку відновлювальних джерел енергії з поступовим зменшенням використання викопного палива, переходу на зелену циркулярну економіку, оновлення транспортної політики для скорочення викидів та ін.

Також, ЄС висловив свою готовність підтримати країни СхП у втіленні заходів для досягнення економічної та кліматичної стійкості. Так, ЄС підтримає впровадження заходів щодо запобігання заподіяння шкоди довкіллю, попередження втрат біорізноманіття, підвищення енергоефективності, впровадження екологічних транспортних рішень, вирішення питань поводження з відходами, перехід до зеленої кругової економіки та ін⁶.

На початку липня 2021 року Єврокомісія опублікувала спільний робочий документ «Відновлення, стійкість та реформи: пріоритети Східного партнерства після 2020 року» (Recovery, resilience and reform: post 2020 Eastern Partnership priorities), який визначає зобов'язання ЄС в регіоні Східного партнерства та встановлює 10 топ-цілей на наступні 5 років, які поділені на **5 основних напрямків спільних дій**.

⁶ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_act_part1_v6.pdf (page 11)

Зокрема, 2 цілі встановлено для напрямку **«Разом до довкілцевої та кліматичної стійкості»**: отримання доступу до безпечної питної води для додаткових 3 млн людей, проведення моніторингу та покращення якості повітря у 300 містах⁷ (підрозділ **«Покращення здоров'я та добробуту населення»**), а також зниження енергоспоживання 250 000 домогосподарствами на щонайменше 20% завдяки енергоефективності (підрозділ **«Зміцнення енергетичної та ядерної безпеки»**).

Також, до цього напрямку стосуються завдання:

- повернення природи до міст: стратегічну екологічну оцінку планів розвитку міст буде проведено для щонайменше 30 міст, а також буде започаткована премія СхП «Зелене місто»;
- покращення екологічної статистики завдяки постійному використанню CEIC;
- щорічна підготовка відкритого звіту Уряду щодо довкілля;
- підвищення зеленої та кліматичної обізнаності громадськості, зокрема, завдяки інформаційним кампаніям, що мусять дістатися щонайменше 50% населення.

Підрозділ **«Циркулярна економіка, кліматична нейтральність та зелене зростання»** зобов'язує сприяти переходу до менш марнотратного, більш ресурсоефективного та декарбонізованого виробни-

⁷ JOINT STAFF WORKING DOCUMENT Recovery, resilience and reform: post 2020 Eastern Partnership priorities <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10456-2021-INIT/en/pdf>

цтва у співпраці з ЄС та його країнами-членами. Для цього передбачається:

- посилити кліматичні політики (особливо з адаптації до зміни клімату) та екологічні інвестиції згідно з Європейським Зеленим курсом, щоб досягти кліматичної нейтральності до 2050 року (та не сприяти надалі інвестиціям у енергетику вичерпного палива), що, серед іншого, потребуватиме зробити кліматичну та довкілльову політику основою для таких екологічно чутливих економічних політик, як енергетична, транспортна, будівнича, а також щодо виробництва та споживання продуктів харчування, та вдосконалити екологічне врядування,
- серед інструментів, які будуть підтримуватися, застосовуватиметься система тарифів за викиди вуглецю (carbon pricing), яка фіксує зовнішні витрати (екстерналії) від викидів парникових газів (ПГ) – збитки від викидів, за які платять громадянська, наприклад, пошкодження посівів, витрати на медичне обслуговування внаслідок теплових хвиль і посух, а також втрату майна в результаті повеней та зростання рівня моря – і прив'язує їх до джерела викидів через ціну⁸; також, більш системне застосування екологічних оцінок та державно-приватне партнерство для підсилення потенціалу країн сприймати більші фінансові надходження,
- підтримуватиметься вдосконалене управління відходами, включно з рециркулюванням.

Підрозділ **«Біорізноманіття та база природних активів економіки»** націлений на збереження біорізноманіття та зміцнення природоресурсної бази економіки, в т. ч. шляхом розширення та з'єднання охоронюваних територій, таких як Смарагдова мережа, і відновлення екосистем, а також передбачає:

- боротися з нестачею води та підтримувати управління водними ресурсами у співвідношенні з ВРД ЄС, адаптацією до зміни клімату та прискоренні впровадження планів басейнового управління,
- вдосконалити стійке управління лісами, нагляд та контроль за впровадженням лісового законодавства, врядування та торгівлі (щонайменше 60 залежних від лісів громад отримують підтримку для визначення можливостей доходу),
- укріпити управління морськими територіями Чорного моря співвідносно до морського права ЄС та, крім іншого, визнання цих територій зоною контролю викидів.

Також, у підрозділі **«Зміцнення енергетичної та ядерної безпеки»** планується підтримка переходу на чисту енергію через розвиток енергоефективності, відновлюваної енергетики та стійкої енергетичної інфраструктури, зміцнення національних законодавчих та нормативних рамок у сфері енергетики відповідно до договору про Енергетичне співтовариство та відповідних двосторонніх зобов'язань і стандартів ЄС тощо.

Підрозділ **«Прискорюючи перехід до стійкої та розумної мобільності»** передбачає значне зміцнення і розширення практики стійкого планування

⁸ Зазвичай у вигляді ціни за викид двоокису вуглецю (CO₂). https://apd-ukraine.de/images/2020/Glossary_on_Terms_of_Climate_Change/ukr_01-web.pdf

міської мобільності, включно з представленням нових фінансових інструментів у співпраці з МФІ. Щонайменше у 5-ти містах кожної країни СхП такі плани вступлять у дію.

При цьому, форум громадянського суспільства Східного партнерства відзначає⁹ нестачу чітких даних щодо фінансової підтримки цілей довкілля та кліматичної стійкості у вищезгаданому робочому документі. Крім цього, критично низький рівень екологічної свідомості в цьому регіоні залишається суттєвою перешкодою для успішного «зеленого переходу».

Водночас, документ містить Економічний та Інвестиційний план для СхП на новому етапі. Серед іншого, щонайменше 750 млн євро будуть виділені для оновлення систем водопостачання та впровадження заходів, визначених планами річкового басейнового управління в країнах СхП, в результаті чого додаткові 3 млн людей отримають доступ до безпечної питної води та щонайменше 30% поверхні річкових басейнів будуть управлятися згідно з принципами та стандартами ЄС. Додаткові 485 млн євро будуть надані для вдосконалення інших муніципальних послуг, якості повітря та зелених територій міст, а також зниження шумового забруднення. Щонайменше 100 млн євро прискорять розвиток циркулярної економіки та підтримають зусилля з декарбонізації. Особлива увага буде приділена відходам пластику, будівництва та електроніки.

Крім цього, плануються флагманські ініціативи для країн СхП, 5 з яких будуть впроваджуватися в Україні. Серед них: пряма підтримка 100 000 СМП у розмірі до 1,5 млрд євро спільно з МФІ (гранти, позики, гарантії, комбінації інструментів) для розвитку бізнес-моделей, які послугуватимуться драйверами кліматично нейтральної, стійкої та циркулярної економіки, а також, підтримка більше ніж 10 000 маленьких фермерських господарств у розмірі до 100 млн євро (спільно з внеском України) для забезпечення швидкого доступу до доступних кредитів та придбання оброблюваних ними земель (понад 260 000 га) для отримання більш стійкої сільськогосподарської продукції та адаптації до наслідків зміни клімату (ЄС забезпечить гранти).

Дещо дивно, що не зважаючи на власну ціль досягти частки 25% органічної продукції до 2030 р., подібна ціль відсутня в у пропозиції Єврокомісії до нової політики СхП, і навіть не відображення у флагманській ініціативі для України.

Цілі нової політики СхП після 2020 є особливо актуальними для України та кореспондують національним екологічним проблемам. Відтак Україна отримує нові можливості для вирішення проблем забруднення довкілля: збереження біорізноманіття, запровадження сталого управління лісами, відмову від викопних джерел енергії, налагодження системи поводження з відходами, посилення нагляду та контролю за сталим управлінням природними ресурсами та ін., а також для посилення та пришвидшення євроінтеграційного процесу в рамках Угоди про асоціацію та для виконання міжнародних зобов'язань.

⁹ EaP CSF Position Paper on the Joint Staff Working Document on recovery, resilience and reform: post-2020 Eastern Partnership priorities. <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/EaP-CSF-position-paper-on-post-2020-EaP-priorities.pdf>

ЦІЛІ НОВОЇ ПОЛІТИКИ СХП ЧЕРГОВИЙ РАЗ ВКАЗУЮТЬ НА ТЕ, ЩО ПИТАННЯ ДОВКІЛЛЯ ПОВИННІ БУТИ ІНТЕГРОВАНІ В ІНШІ СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ КРАЇНИ, І НЕ ПОВИННІ ВІДКИДАТИСЬ ЯК ДРУГОРЯДНІ ПРИ ВИРІШЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ, У ТОМУ ЧИСЛІ У ЧАСИ ПАНДЕМІЇ ТА ІНШИХ КРИЗ. ТАКА ПОЗИЦІЯ ЄС ТА БАЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ І СХП ДАЄ НОВИЙ ПОШТОВХ ДЛЯ УКРАЇНИ ЗРОБИТИ ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ НАСКРІЗНИМ ЕЛЕМЕНТОМ В ІНШИХ СФЕРАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ, ТА ВРАХОВУВАТИ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ПРИ ОБРАННІ ТОГО ЧИ ІНШОГО ПОЛІТИЧНОГО РІШЕННЯ.

Цілі нової політики СхП черговий раз вказують на те, що питання довкілля повинні бути інтегровані в інші сфери життєдіяльності країни, і не повинні відкидатись як другорядні при вирішенні економічних та соціальних проблем, у тому числі у часи пандемії та інших криз. Така позиція ЄС та бачення європейської політики і СхП дає новий поштовх для України зробити охорону довкілля наскрізним елементом в інших сферах життєдіяльності держави, та враховувати наслідки для довкілля при обранні того чи іншого політичного рішення.

На додачу до фінансового механізму в рамках Європейського зеленого курсу Україна отримує нові фінансові можливості для реалізації цілей СхП та вирішення національних екологічних проблем, посилення і пришвидшення впровадження євроінтеграційних заходів у рамках Угоди про асоціацію. Так, ЄС продовжить співпрацю із міжнародними фінансовими інституціями для забезпечення фінансової підтримки країн для досягнення нових цілей СхП після 2020. Окрім того, ЄС допоможе країнам-партнерам виконати національний внесок до Паризької угоди та модернізувати свою економіку, зменшивши вуглецевий слід, а також буде співпрацювати з урядами країн-партнерів щодо зміцнення верховенства права та механізмів боротьби з корупцією, захисту прав людини та ін.¹⁰

Окрім фінансових механізмів для досягнення цілей політики СхП вагоме значення має створення імплементаційних механізмів на міжнародному та національному рівнях. Зокрема, на міжнародному рівні доцільною є діяльність багатостороннього органу за

участі ЄС та партнерських країн (наприклад, постійно діючої комісії), що буде здійснювати координацію та моніторинг стану впровадження політики ЕКС. Окрім того, оскільки політика ЄС у ЄЗК, у спільному комюніке щодо СхП після 2020 та інших документах декларує важливість та пріоритетність кліматичного переходу, і це питання не може бути вирішене без зміни політики у економічній, інфраструктурній, енергетичній та інших сферах життєдіяльності і міжнародної співпраці країн, **необхідним є створення інституту екологічної дипломатії**. Наявність спеціального представника з екологічних питань на міжнародних майданчиках, наприклад, екологічного посла, дозволить інтегрувати питання довкілля в інші сфери міжнародної співпраці, зробити їх наскрізними та помітними, що відіграє значну роль у реальному досягненні цілей СхП та досягнення екологічної стійкості і переходу до кліматичної нейтральності. На національному рівні необхідно впровадити внутрішні імплементаційні механізми – розробити національну програму заходів та інструментів для ЕКС та визначити компетентні органи влади, які будуть відповідальні за координацію та впровадження заходів на досягнення ЕКС.

Окрім того, інструментами досягнення цілей ЕКС на національному рівні є прийняття законодавчих актів та впровадження процедур. Зокрема, нова політика СхП дає додатковий поштовх Україні для пришвидшення процесу прийняття ряду законодавчих актів щодо створення і функціонування Смарагдової мережі, запровадження 5-ти ступеневої ієрархії поводження з відходами, щодо виконання кліматичних зобов'язань, продовження імплементації процедур CEO та ОВД, моніторингу стану довкілля, сталого управління лісами, нагляду і контролю в екологічній сфері та ін.

¹⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_453

1.2. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС

Екологічна та кліматична політики займають важливе місце в політичному порядку денному ЄС. Окрім стратегічного планування розвитку цих сфер, яке відбувається через програми дій з навколишнього середовища, стратегії чи плани дій з того чи іншого питання (біорізноманіття, відходи, забруднення повітря, вода тощо), існує добре розвинена система законодавства, що регулює спільні дії ЄС та гармонізує національне законодавство держав-членів з екологічних та кліматичних питань.

Програми дій з навколишнього середовища ЄС, які приймаються з 1973 року, визначають головний напрямок розвитку спільної екологічної політики ЄС, її основні цілі та засади. Окрім того, вони є орієнтиром для розробки національних стратегій держав-членів ЄС, створюють підґрунтя для синхронізації підходів до формування політик у сфері довкілля країн Європейського Союзу, а також відображають глобальні тенденції з питань довкілля та зміни клімату¹¹.

Амбітна візія ЄС у сфері екологічної політики ставить рамки для зростання та добробуту, що чітко окреслені обмеженістю ресурсів планети. До кінця 2020 року в ЄС діяла Сьома програма дій з навколишнього середовища «Жити добре в рамках обмеженості ресурсів нашої планети». Довгострокова візія виходить далеко за часові рамки дії самої про-

грами і визначає, що «У 2050 році ми живемо добре, в екологічних межах планети. Наше процвітання та здорове довкілля беруть початок від інноваційної, циркулярної економіки, де ніщо марно не витрачається і де природними ресурсами управляють стало, а біорізноманіття охороняється, оцінюється та відновлюється таким чином, щоб підвищити стійкість нашого суспільства. Наше низьковуглецеве зростання відбувається відокремлено від використання ресурсів, встановлюючи темпи для безпечного та сталого глобального суспільства»¹².

Програма встановила 9 пріоритетних цілей до 2020 року:

- (1) охороняти, зберігати та примножувати природний капітал ЄС;
- (2) перетворити ЄС на ресурсоефективну, зелену та конкурентоспроможну низьковуглецеву економіку;
- (3) захищати громадян ЄС від тиску, пов'язаного з навколишнім середовищем, та ризиків для здоров'я та добробуту;
- (4) максимізувати переваги екологічного законодавства ЄС шляхом вдосконалення імплементації;

¹¹ Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the evaluation of the 7th Environment Action Programme. Brussels, 15.5.2019. COM(2019) 233 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2019:233:FIN>

¹² Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 'Living well, within the limits of our planet' Text with EEA relevance OJ L 354, 28.12.2013 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013D1386>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС — ЦЕ НОВА СТРАТЕГІЯ ЗРОСТАННЯ, ЯКА МАЄ НА МЕТІ ПЕРЕТВОРИТИ ЄС НА СПРАВЕДЛИВЕ ТА ПРОЦВІТАЮЧЕ СУСПІЛЬСТВО ІЗ СУЧАСНОЮ, РЕСУРСОЕФЕКТИВНОЮ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЮ ЕКОНОМІКОЮ, ДЕ У 2050 РОЦІ НЕ БУДЕ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ, А ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ БУДЕ ВІДОКРЕМЛЕНЕ ВІД ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ.

- (5) удосконалити базу знань та фактичних даних щодо екологічної політики ЄС;
- (6) забезпечити інвестиції в екологічну та кліматичну політику та вирішити екологічні фактори;
- (7) поліпшити екологічну інтеграцію та узгодженість політики;
- (8) підвищити стійкість міст ЄС;
- (9) підвищити ефективність ЄС у вирішенні міжнародних екологічних та кліматичних проблем.

Активно відбувається робота над новою, Восьмою програмою дій «Змінюємо тенденції разом». Беручи до уваги оцінку виконання діючої програми та пропозиції Ради ЄС¹³, програма дій матиме такі основні характерні риси:

- цілі для пріоритетних дій будуть визначені, враховуючи довгострокову візію, закріплену Сьомою програмою дій;
- матиме чіткі моніторингові механізми її виконання;
- стосуватиметься належного екологічного врядування;
- забезпечуватиме досягнення цілей сталого розвитку;
- пропонуватиме фінансові інструменти для сталого фінансування зеленого переходу;
- забезпечуватиме відповідність цілі Паризької угоди;

- пропонуватиме додаткові термінові дії для захисту біорізноманіття та екосистем;
- сприятиме поширенню цінностей та екологічних стандартів ЄС на глобальному рівні.

14 жовтня 2020 року Європейська Комісія оприлюднила свої пропозиції щодо Восьмої програми дій¹⁴. Протягом року ця програма досі не була затверджена, однак очікується, що це станеться до кінця 2021 року¹⁵. У пропозиціях зазначається, що Восьма програма дій повинна підтримувати екологічні та кліматичні цілі Європейського зеленого курсу. Програма повинна встановити тематичні пріоритетні цілі у таких сферах: кліматична нейтральність, адаптація щодо зміни клімату, охорона і відновлення біорізноманіття, циркулярна економіка, амбіція нульового забруднення, зменшення тиску на довкілля від виробництва і споживання.

Зелена трансформація буде трендом в найближчі роки, оскільки саме на такий розвиток ЄС є запит від громадян і є чітко закріплені наміри ЄС. У грудні 2019 року Європейська Комісія прийняла комюніке «Європейський зелений курс»¹⁶. ЄЗК — один з шести пріоритетних напрямків програми дій Європейської Комісії, на основі якої буде рухатись ЄС протягом 2019–2024 років. Така політика ЄС є відповіддю на

¹⁴ Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030. COM(2020) 652 final // <https://ec.europa.eu/environment/pdf/8EAP/2020/10/8EAP-draft.pdf>

¹⁵ European Parliament adopts position on 8th Environmental Action Programme <https://chemicalwatch.com/299536/european-parliament-adopts-position-on-8th-environmental-action-programme>

¹⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM/2019/640 final // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

¹³ The 8th Environment Action Programme Turning the Trends Together. Council conclusions. // <https://www.consilium.europa.eu/media/40927/st12795-2019.pdf>

кліматичну позицію громадян ЄС, які вважають, що саме Європейський Союз має бути лідером у боротьбі зі зміною клімату.

Європейський зелений курс — це нова стратегія зростання, яка має на меті перетворити ЄС на справедливе та процвітаюче суспільство із сучасною, ресурсоефективною та конкурентоспроможною економікою, де у 2050 році не буде викидів парникових газів, а економічне зростання буде відокремлене від використання ресурсів.

Європейський зелений курс це не лише про клімат і довкілля. Це програма амбітної трансформації, «озеленення» практично усіх сфер суспільного життя. ЄЗК ставить конкретні завдання у дев'яти сферах, а саме: клімат, енергетика, промислова стратегія для циркулярної економіки, стала і розумна мобільність, зелена сільськогосподарська політика, збереження біорізноманіття, нульове забруднення, фінанси, ЄС як глобальний лідер. ЄЗК — динамічний план дій, який, з одного боку, спирається вже на існуючі політики та законодавство в тій чи іншій сфері, з іншого, має дорожню карту для змін в усіх сферах, що включає конкретні пропозиції щодо розробки стратегій, планів дій, внесення змін до існуючого чи прийняття нового законодавства.

Амбітною метою ЄЗК є кліматично нейтральна Європа до 2050 року. Саме зміна клімату є центральним елементом ЄЗК, тому власне кліматичні цілі є наскрізними для усіх секторів, що входять до сфери впливу ЄЗК:

- (1) Зміна клімату — скорочення викидів парникових газів до 50–55% у 2030 році; інтеграція кліматичних цілей в усі сектори економіки; заходи карбонового протекціонізму; адаптація до зміни клімату; 25% бюджету ЄС — на кліматичні дії.
- (2) Енергетика — декарбонізація енергетичної системи; розвиток ВДЕ (40% ВДЕ до 2030 року, збільшення частки ВДЕ в електроенергетиці до 55–60% у 2030 році); енергоефективність (особливий наголос на сектор будівництва, до 2030 року відремонтовано 35 млн неефективних будівель); розвиток водневої енергетики (досягнення встановленої потужності електролізерів на рівні 40 МВт у 2030 році); перехід на електроенергію в опаленні (до 40% у 2030 році); скорочення споживання вугілля, нафти і газу; збільшення встановленої потужності морських вітроелектростанцій та океанічних електростанцій.
- (3) Промислова стратегія для циркулярної економіки — прискорити перехід промисловості на сталу модель інклюзивного зростання; декарбонізація енергоінтенсивних секторів; підтримка зеленого переходу малих та середніх підприємств.
- (4) Стала та розумна мобільність — скорочення викидів парникових газів на 90%, зокрема збільшення частки ВДЕ у транспортному секторі має зрости до 24% за рахунок подальшого розвитку та впровадження електромобілів та низьковуглецевих видів палива; жорсткі стандарти викидів транспортом; збільшення частки перевезень залізничним та внутрішнім водним транспортом (до 2050 року втричі зростуть швидкі залізничні перевезення); розвиток електромобілів, зокрема інфраструктури зарядних станцій (планується до

2050 року створення 1 млн зарядних станцій для електромобілів).

- (5) Зелене сільське господарство – скорочення використання добрив, пестицидів і антибіотиків (скорочення використання пестицидів на 30% до 2030 року, добрив на 20%); розвиток органічного виробництва (частка земель під органічним виробництвом – 25% до 2030 року); зменшення продуктових відходів.
- (6) Біорізноманіття – контроль за імпортованими товарами, які можуть мати негативний вплив на збереження лісів, боротьба з нерегульованим та незаконним рибальством; амбітні природно-заповідні показники (30% суші та 30% морських територій – природоохоронні території). 1/3 усіх заповідних територій ЄС – строго охоронювані; 25 тис. км річок відновлено до стану природної течії.
- (7) Нульове забруднення – вільне від токсичних речовин довкілля ЄС; посилення вимог до якості повітря, вод і ґрунтів. амбітні показники щодо зменшення впливу забруднення на здоров'я населення (зменшення на 55% кількості передчасних смертей, спричинених забрудненням повітря; зменшення на 30% частки людей, яких хронічно турбує транспортний шум).
- (8) Фінанси – врахування екологічних, соціальних і управлінських ризиків у регулюванні фінансових послуг; таксономія сталої економічної діяльності.
- (9) ЄС як глобальний лідер – просування амбітного порядку денного на глобальному рівні у сфері охорони довкілля, зміни клімату, енергетичної

політики; посилення зобов'язань у сфері сталого розвитку у торговельних угодах ЄС.

ЄЗК є частиною стратегії для імплементації Порядку денного ООН та цілей сталого розвитку¹⁷.

Європейський Союз не може самостійно досягти амбітних цілей ЄЗК, тому важливими є дії за межами ЄС та використання вже існуючих інструментів та партнерств, зокрема з країнами-сусідами. Це стосується і політики Східного партнерства (детальніше див. Пункт 1.1).

Уряд України заявив про наміри України стати частиною Європейського зеленого курсу ще у грудні 2019 року. Далі питання порушувалось на 6-му засіданні Ради Асоціації у січні 2020 року та 26-му Саміті Україна – ЄС у жовтні 2020 року.

За підсумками засідання Ради Асоціації у лютому 2021 року було визначено низку пріоритетних напрямків взаємодії з ЄС з питань ЄЗК, зокрема, сфери енергоефективності, трансформації вугільних регіонів, розвитку водневої енергетики, промислові альянси та архітектура кліматичного врядування¹⁸.

Наразі найбільш активна робота щодо синхронізації та долучення до ЄЗК в Україні відбувається у сфері енергетики (розвиток водневої енергетики, транс-

---

17 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Next steps for a sustainable European future. European action for sustainability {SWD(2016) 390 final} // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2016%3A739%3AFIN>

18 Спільна заява за результатами 7-го засідання Ради асоціації між Україною та ЄС. 11 лютого 2021 року. // <https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-zayava-za-rezultatami-7-go-zasidannya-radi-asociaciyi-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>

формація вугільних регіонів) та сфері промисловості (закріплення принципів декарбонізації та цифровізації у Національній економічній стратегії до 2030 року, долучення України до низки зелених альянсів, діалог з ЄС щодо застосування СВМ до України). Важливим позитивним сигналом однакового вектору руху з ЄС в напрямку кліматично нейтральної Європи стало затвердження та подання Україною оновленого національно визначеного внеску до Паризької угоди. Тим не менше, інші цілі в межах ЄЗК потребують більшої інтеграції в стратегічні документи, практичні інструменти та дії в Україні.

В Україні, на відміну від інших країн Східного партнерства, постійно ведуться дискусії щодо долучення до ЄЗК, щодо можливостей, переваг, загроз. Про це говорять державні органи, громадськість, експерти, бізнес. Бізнес найбільше турбують саме загрози – для торгівлі, експорту, особливо в контексті наміру Європейського Союзу запровадити карбонове коригування імпорту (СВМ).

1.3. РОЗВИТОК ПОЛІТИК ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА КЛІМАТИЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна пройшла довгий шлях розвитку та впровадження власної екологічної політики, яка формувалася здебільшого під впливом зовнішніх чинників, ключові серед яких процес «Довкілля для Європи», участь у міжнародних договорах, Східне партнерство, Угода про асоціацію з ЄС.

Після набуття незалежності радянський імператив невичерпаності природних багатств та запал у підкоренні природи потребував змін на протилежний — обмеженості природних ресурсів та необхідності їх збереження. Така зміна парадигми вимагала і продовжує вимагати значних зусиль та коштів і не могла відбутися за короткий проміжок часу. Країни ЄС розпочали цей шлях значно раніше та суттєво випереджають Україну за екологічними показниками, якістю довкілля та, відповідно, ефективністю екологічної політики та впровадженням принципів належного екологічного врядування (НЕВ)¹⁹.

Належне екологічне врядування — це загальна концепція керування, до якої входять покращені інститути, вдосконалена політика та активніша залученість громадян (і різних заінтересованих сторін), з метою підвищення ефективності природоохоронних заходів і використання природних ресурсів. **Врядування — це новий, горизонтальніший спосіб правління порівняно з традиційним, ієрархічним, державо-централізованим способом державного управління.**

Дотримання і розвиток 5 основних принципів НЕВ — **прозорість/відкритість, участь, підзвітність, ефективність та узгодженість політики, що стосується довкілля** — закладають підвалини забезпечення незворотності екологічних реформ водночас і в країнах СхП, і в Україні²⁰.

Вирішальний вплив на формування екополітики України протягом останнього десятиліття справив процес підготовки до асоціації з ЄС (2009, Порядок денний асоціації зобов'язував Україну підготувати рамкову екологічну стратегію²¹) та участь у Східному партнерстві.

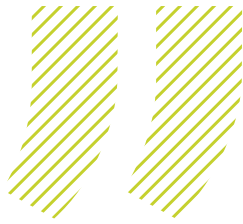
На прикладі еволюції основного національного документа — Стратегії державної екологічної політики (включно з Основними напрямками 1998 р.²²) — прослідковується осучаснення підходів до стратегічного планування у формуванні досяжних і вимірювальних цілей. Від довгих переліків проблем і пріоритетів Україна перейшла до обмеженої кількості цілей та цільових показників. Оновлена і схвалена в 2019 р. Стратегія державної екологічної політики є основним рамковим документом екополітики України до 2030 року та містить 30 цільових показників. Проте, з цільовим плануванням все ще залишаються

¹⁹ <https://www.rac.org.ua/uploads/content/463/files/analytics2.pdf>

²⁰ https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Otsinka-vprovadzhennya-Lyuksemburzkoyi-deklaratsiyi-v-Ukrayini_nalezhne-ekologichne-vryaduvannya.pdf

²¹ <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes/poryadok-dennij-asociaciyi-ukrayina-yes>

²² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-#p#Text>

ДОТРИМАННЯ І РОЗВИТОК 5 ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ НЕВ — ПРОЗОРИСТЬ/ВІДКРИТІСТЬ, УЧАСТЬ, ПІДЗВІТНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА УЗГОДЖЕНІСТЬ ПОЛІТИКИ, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ДОВКІЛЛЯ — ЗАКЛАДАЮТЬ ПІДВАЛИНИ УБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗВОРОТНОСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ РЕФОРМ ВОДНОЧАС І В КРАЇНАХ СХП, І В УКРАЇНІ.

суттєві проблеми, а державні інститути продовжують функціонувати безсистемно, а не досягати цільових показників.

У вересні 2019 року відбулася важлива подія, яка не отримала належного резонансу у суспільстві — своїм Указом про Цілі сталого розвитку до 2030 року²³ Президент України зробив досягнення цих цілей обов'язковим для державної політики. Значна частина цілей стосується сталого управління природними ресурсами та охорони довкілля. За повідомленням Офісу віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції від 29 вересня 2021 р., в Україні відкривають офіс Цілей сталого розвитку (ЦСР) при Секретаріаті Кабінету Міністрів України. До пріоритетів включено регіональний розвиток, охорону здоров'я, захист довкілля та природних ресурсів України. За підтримки проекту ТД, очікується, що Офіс надасть Уряду суттєву експертну допомогу для прискорення зеленого переходу та запровадження кліматичного врядування²⁴.

Що стосується політики із зміни клімату, Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату до 2030 року (2016)²⁵ і план її впровадження (2017)²⁶ протягом 2021 року були доповнені оновленим НВВ²⁷ та Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року.

Що стосується оновленого НВВ, то Україна запланувала зменшити до 2030 р. викиди парникових газів порівняно з 1990 р. на 65% (проти попередніх 40%). Досягнення кліматичної нейтральності планується до 2060 року.

Що стосується Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року²⁸, цей довгоочікуваний документ направлений на зменшення рівня промислового забруднення, створення ефективної системи хімічної безпеки, забезпечення раціонального використання природних ресурсів й досягнення «доброго» екологічного стану вод, забезпечення сталого лісоуправління та підвищення адаптивної здатності лісових екосистем, створення правових та економічних підстав запровадження ієрархії поведінки з відходами, підвищення ефективності державної системи ОВД та державного нагляду (контролю) у сфері ОНПС, збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку ПЗФ в Україні, посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату, стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях тощо. На другому етапі до 2030 року передбачається досягнення істотних зрушень щодо підвищення рівня екологічної безпеки та адаптації до наслідків зміни клімату шляхом підви-

²³ <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

²⁴ <https://www.facebook.com/UA.EU.NATO/posts/4414400622007857/>

²⁵ <https://www.kmu.gov.ua/npas/249573705>

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-p#Text>

²⁷ <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-cili-klimatichnoyi-politiki-ukrayini-do-2030-roku>

²⁸ В 2020 р. Україна повинна була затвердити рамкову Стратегію з адаптації до зміни клімату, яку фактично тільки почали розробляти у грудні 2020 року. А в 2019–2020 рр. (згідно з Планом впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року) — мали бути затверджені стратегічні, середньострокові та регламентуючі (ДБН) документи з адаптації до ЗК секторів економіки, або врахування кліматичної складової у галузевих стратегіях (таких як Транспортна стратегія, наприклад, яка теж не була затверджена, як і запланований в 2020 р. Національний план з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 рр.). Хоча у липні 2018 року на рівні КМУ було прийнято Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, в червні 2021 року Міндовкілля знову почало розробку відповідної Стратегії, вже на рівні законопроекту.

ДЛЯ УСПІШНОГО СЛІДУВАННЯ ВИМОГАМ ЄЗК УКРАЇНИ ПОТРІБНО ПОСЛІДОВНО ВИКОНАТИ ПЕВНІ КРОКИ, ЗОКРЕМА, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДО ВСІХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ, НАСАМПЕРЕД, РЕСУРСНОМІСТКИХ, А ТАКОЖ ПРОВЕСТИ ІНСТИТУЦІЙНУ ТА ФІНАНСОВУ РЕФОРМИ ДОВКІЛЛЕВОЇ ГАЛУЗІ. БЕЗ ЦЬОГО ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ПРИЄДНАННЯ ДО ЄЗК НЕ БУДУТЬ ПІДКРІПЛЕНІ НЕОБХІДНИМИ ВПРОВАДЖУВАЛЬНИМИ МЕХАНІЗМАМИ, А ТОМУ ЧИ НАВРЯД ОТРИМАЮТЬ СУТТЄВУ ПІДТРИМКУ ВІД ЄС.

щення готовності країни запобігати та реагувати на кліматичні загрози, досягнення збалансованості між соціально-економічними потребами та завданнями у сфері екологічної безпеки та зміни клімату, інтеграції кліматичних питань до процесів формування секторальних політик, стратегій соціально-економічного розвитку, забезпечення здійснення безперервного та оперативного екологічного та кліматичного моніторингу, забезпечення розвитку ефективного партнерства між державою, суб'єктами господарювання, громадськістю та науковим сектором щодо охорони навколишнього природного середовища та низьковуглецевого розвитку, який стане додатковим стимулом соціально-економічного розвитку України.

Впровадження стратегії забезпечить Операційний план реалізації Стратегії на 2022–2024 рр. та Національний план дій з ОПНС до 2025 р.

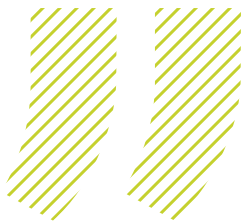
Для успішного слідування вимогам ЄЗК Україні потрібно послідовно виконати певні кроки, зокрема, зобов'язання щодо інтеграції екологічної політики до всіх галузей економіки, насамперед, ресурсомістких, а також провести інституційну та фінансову реформи довкіллевої галузі. Без цього декларації про приєднання до ЄЗК не будуть підкріплені необхідними впроваджувальними механізмами, а тому чи навряд отримають суттєву підтримку від ЄС.

Економічна стратегія до 2030 року була затверджена Кабміном у березні 2021 р.²⁹ На концептуальному рівні, документ демонструє низький рівень як інтеграції екологічної політики в цілому, так і розуміння значен-

ня для економіки природного капіталу та природних активів, зокрема, такі показники Екологічної стратегії як водоемність та ресурсоемність ВВП взагалі відсутні. Проте, на рівні завдань передбачені заходи з покращення державного екологічного управління, серед яких: покращення інституційної і технологічної спроможності ОВД та СЕО, розроблення позиції України щодо участі в «Європейському зеленому курсі» та адаптації державної політики відповідно до такого курсу, впровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, реформування системи нарахування і розподілу рентних платежів, екологічного податку та штрафних санкцій, пов'язаних із порушенням природоохоронного законодавства, зокрема забезпечення спрямування 100 відсотків надходжень з екологічного податку та не менше 15 відсотків надходжень з рентних платежів за використання природних ресурсів на фінансування природоохоронних заходів та екологічних проектів, утворення екологічного фонду як окремої юридичної особи із залученням додаткових коштів для фінансування природоохоронних заходів та реалізації природоохоронних інвестиційних проектів, тощо.

До системних змін, що плануються, включено реформу державного екологічного контролю, запровадження системи екологічного моніторингу відповідно до стандартів ЄС, а також низку кроків за такими напрямками, як лісове господарство, біорізноманіття, природно-заповідний фонд, земельні та водні ресурси, зміна клімату, відходи, промислове забруднення та хімічна безпека. Водночас, викликають занепокоєння плани збільшення обсягів видобутку

²⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-n#n25>

НЕОБХІДНО РОЗРОБИТИ (ЗА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ) ТА ВПРОВАДИТИ СИСТЕМНУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНУ ТА ФІНАНСОВУ РЕФОРМУ У ПРИРОДООХОРОННІЙ ЦАРИНІ ТА ЗАБОРОНИТИ ЗМІНИ СТРУКТУРИ ЦІЄЇ СИСТЕМИ НА 5 РОКІВ, ДО ОЦІНКИ ЗВІТУ ПРО ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.

корисних копалин, які можуть супроводжуватись послабленням екоконтролю за надкористуванням.

Вітаючи заяви уряду про бажання України стати партнером ЄС у впровадженні амбітних цілей ЄЗК, необхідно підкреслити, що подолання розриву між станом природоохоронної галузі в ЄС і в Україні одним стрибком неможливе (ліпфрэггінг неможливий). Україні потрібно послідовно виконати певні кроки, зокрема, зобов'язання щодо інтеграції екологічної політики до всіх галузей економіки, насамперед, ресурсомістких, а також провести інституційну та фінансову реформи довкіллевої галузі. Без цього декларації про приєднання до ЄЗК не будуть підкріплені необхідними впроваджувальними механізмами, а тому навряд чи отримають суттєву підтримку від ЄС.

Водночас, успіх екологічних реформ значною мірою залежить від їх впровадження в регіонах. Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 рр.³⁰ Планування розвитку регіонів тепер буде відбуватися на засадах інтегрованого підходу (територіального та галузевого) виходячи з ключових активів, на базі якісної оцінки потенціалу. Розроблення та реалізація політики здійснюватиметься на усіх рівнях врядування (центральний, регіональний, місцевий) із залученням неурядових організацій. Особливий статус територій та об'єктів ПЗФ врахований у типології територій. Зміна клімату та погіршення екологічної ситуації — серед головних чинників, що впливають на розвиток регіонів. Значна увага приділяється стану і охороні земель, зокрема,

зменшенню площі орних земель, показнику, який внаслідок супротиву Мінагро так і не увійшов до основних індикаторів результативності Екологічної стратегії. Наголошується на пріоритетності збереження НПС і необхідності вжиття термінових заходів. До стратегічних цілей додаються оперативні цілі та основні завдання для їх досягнення,

Оперативна ціль 2 (Стратегічна ціль 1) «Збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)» містить спільні для усіх регіонів завдання за напрямом «Формування мережі природоохоронних територій, збереження та відтворення екосистем, поліпшення стану навколишнього природного середовища», зокрема: збільшення площі територій та об'єктів ПЗФ місцевого та загальнодержавного значення, стимулювання формування економічного середовища та розвитку сфери зайнятості населення навколо природоохоронних територій, забезпечення охорони земель, відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь та напрямів господарської діяльності з метою формування оптимального співвідношення земельних угідь, підтримання екологічної безпеки і рівноваги території та досягнення нейтрального рівня деградації земель, розроблення та впровадження комплексу заходів щодо запобігання та адаптації до зміни клімату територій та найбільш вразливих галузей, забезпечення розвитку та удосконалення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, створення центрів моніторингу навколишнього природного середовища, забезпечення розвитку екологічної освіти, просвітницької діяльності з метою

³⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-n#n11>

ЗАХОДИ З ПІДГОТОВКИ КОМПЛЕКСНОЇ РЕФОРМИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НПС ВІДСУТНІ В ПРОЄКТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ З ОХОРОНИ НПС НА 2020–2025 РР. НА ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОПОЛІТИКИ.

формування культури споживання та поваги до навколишнього природного середовища, сприяння підвищенню рівня поінформованості населення про екосистемні послуги тощо.

Серед 23 показників досягнення цілей Стратегії, 8 – екологічні, в тому числі щодо включення кліматичних питань до документів державного планування, збільшення територій ПЗФ, зростання площі територій екомережі, збільшення лісистості, зменшення площі орних земель, збільшення гумусу у ґрунтах с/х угідь, збільшення площі відновлених земель та екосистем, площі рекультивованих земель та земель, на яких здійснюються заходи з консервації. Окремо прописані природоохоронні заходи та підходи для гірських територій Карпат, Азово-Чорноморського узбережжя та української частини Дунайського регіону.

Значна частина екологічних зобов'язань України згідно з Угодою про асоціацію та цілями СхП до 2020 року залишається не виконаною. Видатним кроком вперед стала розробка і прийняття європейських законів про ОВД³¹ (2017) та СЕО³² (2018), проте, застосування цих інструментів екологічної інтеграції стикається із значними перешкодами. Важливим досягненням також стало прийняття змін до Водного кодексу України (2016), які забезпечили апроксимацію Водної рамкової директиви ЄС. Однак, в оприлюдненому ЄК в листопаді 2020 р. щорічному Звіті про виконання Україною Угоди про асоціацію³³ дипломатично зазначається, що за звітний період

в екологічних реформах відбувся дуже малий прогрес. В 2021 році низка ключових реформаторських законопроектів або не була підготовлена вчасно (обіцяний у вересні Президентом проект Закону про екологічний моніторинг досі не оприлюднено), або була провалена в сесійній залі (проект Закону про запобігання, зменшення та контроль забруднення, що виникає в результаті промислової діяльності) або відправлена на повторне перше читання (проект Закону про екологічний контроль, проект Закону про території Смарагдової мережі). Звичайна практика подання понад 1000 правок до проектів законів практично унеможлиблює збереження відповідності нормам ЄС³⁴. Тобто, з боку законодавців, спостерігається гальмування екологічних реформ, особливо тих, що стосуються інтересів великих промислових забруднювачів, землевласників та забудовників.

Насправді влітку 2019 року Україна дісталася дна занепаду природоохоронної справи. Прикладом зневаги до екологічної сфери з боку Уряду і актом бездумного мавпування досвіду деяких країн ЄС, без будь-якого обґрунтування і розуміння наслідків, стала ліквідація самостійного органу Мінприроди шляхом злиття з Міненерго. В результаті вперше за 30 років природоохоронна галузь була повністю паралізована і втратила весь свій бюджет на 2020 рік. Цей кейс став важливим іспитом для громадськості щодо розуміння пріоритетів екологічної реформи, а саме, важливості інституціональних перетворень у довкіллевій царині, які забезпечать, з одного боку, ефективність у досягненні цілей покращення стану довкілля, а з іншого – стійкість системи державного управління та

31 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

32 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

33 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2020_ukraine_association_implementation_report_final.pdf

34 http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/brif_pro_stan_reform_2.pdf

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ — ЦЕ НЕ ПОГЛИНАННЯ РЕСУРСОМІСТКИМИ ГАЛУЗЯМИ ЕКОНОМІКИ ФУНКЦІЇ ОХОРОНИ ПРИРОДИ, А РАДШЕ НАВПАКИ, РОЗУМІННЯ І АДЕКВАТНЕ ВРАХУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТА ЗМІНИ КЛІМАТУ У ФОРМУВАННІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.

фінансування для цього. Чинна структура державного екологічного управління не зможе подолати ті виклики, які стоять перед Україною в екологічній та довкілєвій сфері.

Тим не менше, поновлення роботи самостійного органу відбулося у травні 2020 р.³⁵. Затверджені Урядом Стратегія регіонального розвитку та Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату є важливим кроком вперед на шляху виконання екологічних зобов'язань і планування реформ.

Важливим досягненням України є Стратегія державної екологічної політики до 2030 року³⁶. Її головна мета — досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Цілі Стратегії включають:

- (1) формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;
- (2) забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;

- (3) забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України;
- (4) зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення;
- (5) удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Завдання Стратегії, хоча недостатньо агреговані і тому все ще занадто численні (порівняно з попередньою редакцією Стратегії до 2020 року), в цілому адекватно відображають вимоги Угоди про асоціацію. Більшість з 30 цільових показників відповідає показникам цілей сталого розвитку.

Проте, Стаття 365 Угоди про асоціацію чітко вказує, що всеосяжна стратегія у сфері довкілля мусить включати «заплановані інституційні реформи (з визначеними термінами) ... розподіл повноважень природоохоронних органів на національному, регіональному та муніципальному рівнях, процедури прийняття рішень та їх виконання, процедури сприяння інтеграції природоохоронної політики в інші сфери політики держави, визначення необхідних людських та фінансових ресурсів та механізм їх перегляду».

Необхідно розробити (за участі громадськості) та впровадити системну інституціональну та фінансову реформу у природоохоронній царині та заборонити зміни структури цієї системи на 5 років, до оцінки звіту про досягнення цілей екологічної політики.

35 Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України утворено 27 травня 2020 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 року № 425 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади».

36 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЛАНІ ДІЙ З ОХОРОНИ НПС НА 2020–2025 РР., ЗАТВЕРДЖЕНОМУ КМУ 21.04.2021 Р. НА ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОПОЛІТИКИ, ВІДСУТНІ ЗАХОДИ З ПІДГОТОВКИ КОМПЛЕКСНОЇ РЕФОРМИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НПС.

Ймовірно, реформа органу екологічного контролю тому і просувається так повільно, що державного плану загальної інституційної реформи у природоохоронній сфері досі немає. Відсутнє навіть бачення, якими мають бути довкілєві інститути, згідно з усталеною практикою країн ЄС та виходячи із здорового глузду. Адже орган контролю – важливий, але лише один з багатьох ланцюжків у цій царині. Концептуально, міністерство формує політику, мусить бути впроваджувальний орган – наприклад, агентство, або декілька агентств (загальне і профільні, такі як водне, лісове тощо) і органи нагляду та контролю (інспекція). Очевидно, що для такої реформи необхідно провести функціональне обстеження інституціональної системи охорони довкілля, визначити потребу в людях і фінансах відповідно до функцій, і все це потрібно не для функціонування як такого, а для досягнення цілей і завдань, для ефективного впровадження екологічної політики.

Наразі все, що ми знаємо про системну інституційну реформу зі Стратегії екополітики, це те, що «до 2025 року передбачається стабілізація екологічної ситуації шляхом закріплення змін у системі державного управління, які відбулися шляхом реформування системи державного екологічного управління, імплементації європейських екологічних норм і стандартів, удосконалення систем екологічного обліку та контролю, впровадження фінансово-економічних механізмів стимулювання екологічно орієнтованих структурних перетворень в економіці, впровадження механізмів стимулювання підприємств до енергоефективності, впровадження електронного урядування, поширення екологічних знань, а також підвищення екологічної свідомості суспільства, інформатизація сфери

охорони навколишнього природного середовища та природокористування усіх рівнів» (розділ IV. Етапи реалізації державної екологічної політики).

Заходи з підготовки комплексної реформи системи управління НПС відсутні в Національному плані дій з охорони НПС на 2020–2025 рр.³⁷, затвердженому КМУ 21.04.2021 р. на виконання Стратегії екополітики.

Згідно з Національним планом дій з охорони НПС на 2020–2025 завдання «Укріплення інституційної спроможності щодо планування, моніторингу та оцінки ефективності впровадження екологічної політики» буде виконуватися за допомогою заходу «Запровадження системи моніторингу та оцінки впровадження екологічної політики». При цьому всі індикатори виконання заходів Нацплану тільки в двох випадках містять числові показники – «площу територій та об'єктів природно-заповідного фонду збільшено на 3% від площі держави» та «встановлено межі для 50 відсотків територій та об'єктів природно-заповідного фонду». Насправді, це досить амбітні показники, проте, більшість з 30 показників виконання Стратегії, які чітко визначені для 2025 року, ніяк не прив'язана до заходів Нацплану. Сподіваймося, що нова система моніторингу та оцінки ефективності екологічної політики встановить зв'язок з показниками Стратегії.

Завдання стратегії «Розмежування функцій з охорони навколишнього природного середовища та господарської діяльності з використання природних

³⁷ <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodного-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443>

ЗАТВЕРДЖЕНИЙ 5-РІЧНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН ДІЙ НА ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОПОЛІТИКИ ТРАДИЦІЙНО Є ПЕРЕЛІКОМ ЗАХОДІВ, А НЕ СЕРЕДНЬОСТРОКОВИМ ДОКУМЕНТОМ ПЛАНУВАННЯ З ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЬОВИХ ПОКАЗНИКІВ.

ресурсів» планується виконувати тільки у лісовому та рибному агентствах, що підтверджує фрагментарний підхід і відсутність цілісного бачення інституційних перетворень, які необхідні у природоохоронному секторі державного управління.

Інтеграція екологічної політики — це не поглинання ресурсомісткими галузями економіки функції охорони природи, а радше навпаки, розуміння і адекватне врахування пріоритетів охорони довкілля та зміни клімату у формуванні та впровадженні економічної політики.

Згідно з Угодою про асоціацію та Стратегією екополітики Україна мусить затвердити галузеві стратегії щодо покращення якості повітря, якості води і управління водними ресурсами, управління відходами та ресурсами, захисту природи (збереження біологічного та ландшафтного різноманіття), промислового забруднення та промислових аварій, хімічних речовин. У цих стратегіях, зокрема, мусять бути чітко визначені терміни і основні етапи імплементації, адміністративна відповідальність та фінансові стратегії залучення інвестицій в інфраструктуру та технології. Поки що така Стратегія³⁸ та Національний план дій³⁹ були прийняті тільки для сектору поводження з відходами.

Затверджений 5-річний Національний план дій на виконання Стратегії екополітики традиційно є переліком заходів, а не середньостроковим документом планування з досягнення цільових показників.

38 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-p#Text>

39 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-p#Text>

Національний план дій на 2020–2025 рр. передбачає розробку низки стратегічних та середньострокових документів з інтеграції екологічної політики, з терміном виконання 2021–2023 роки, зокрема, Державної стратегії управління лісами до 2035 року (пройшла процедуру стратегічної екологічної оцінки та очікує на затвердження Постановою КМУ) та плану її реалізації, Морської природоохоронної стратегії, стратегічного документа щодо збереження біорізноманіття України, плану заходів з екологізації транспортного сектору України тощо. Водночас, розробка стратегії водної політики була виключена із прийнятої редакції Нац-плану (а Закон про внутрішній водний транспорт вже був прийнятий в грудні 2020 року).

Стратегія забезпечення якості атмосферного повітря та стратегія зниження рівня промислового забруднення не плануються. Стратегічний документ з хімічної безпеки не планується, проте, заплановано підготовку НПА щодо впровадження системи реєстрації, оцінки, класифікації, маркування, дозволу і обмеження хімічних речовин адаптованої до вимог Регламентів Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1907/2006 (REACH) та № 1272/2008 (CLP) для затвердження КМУ. Також розроблено проєкт Закону України «Про хімічну безпеку та поводження з хімічними речовинами», який має встановити цілі державної політики у сфері хімічної безпеки.

Крім проблем із цільовим плануванням та неефективною інституціональною будовою, природоохоронна галузь залишається чи не найбільш недофінансованою серед інших. Так, частка витрат Зведеного бюджету України в 2020 на освіту склала 252,3 млрд грн (6% від ВВП), витрат на духовний та фізичний розвиток —

**ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ФІНАНСІВ: ВІДСУТНІСТЬ
МОНІТОРИНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИРОДООХОРОННИХ
ЗАХОДІВ, НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ, НЕПРОЗОРИСТЬ
РОЗПОДІЛУ КОШТІВ, НАДХОДЖЕННЯ КОШТІВ
ТІЛЬКИ НАПРИКІНЦІ ЗВІТНОГО ФІНАНСОВОГО
РОКУ, ЩО УНЕМОЖЛИВЛЮЄ РЕАЛІЗАЦІЮ
РЕЗУЛЬТАТИВНИХ ПРОГРАМ, А ЗАГАЛОМ — ВІДСУТНІСТЬ
ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ
В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ.**

31,7 млрд грн (0,8%), витрат на охорону здоров'я — 175,8 млрд грн (4,2%), соціальний захист та соціальне забезпечення — 346,7 млрд грн (8,3%), а на охорону навколишнього середовища — 9,1 млрд грн (0,2%).⁴⁰

При цьому, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, наразі 45% екологічного податку спрямовується в бюджет. Також до бюджету надходять 100% податку за викиди парникових газів. Відповідно, Міністерство пропонує внести зміни, згідно з якими 70 % екологічного податку залишати на місцях, а 30 % спрямовувати у спеціальний незалежний екологічний фонд, який забезпечуватиме фінансування природоохоронних програм і заходів. Створення фонду також дозволить отримувати грантові кошти і вирішить проблему вчасного надходження коштів (багаторічне фінансування). Кабінетом Міністрів поданий законопроект, яким передбачається збільшення ставки екологічного податку до 10 разів.

Ключові проблемні місця в системі екологічних фінансів: відсутність моніторингу ефективності природоохоронних заходів та цілісного підходу до вирішення екологічних проблем, непрозорість надходжень⁴¹ та розподілу коштів, надходження коштів на ОПНС тільки наприкінці звітнього фінансового року, що унеможлиблює реалізацію низки програм. Для вирішення цих проблем планується комплексна реформа, яка стосується і податків, і нарахування штрафів за порушення законодавства в сфері при-

родокористування і охорони довкілля, і ефективності фондів та їх цільового призначення⁴².

Реформа порядку надходження та цільового використання екологічних коштів, у тому числі утворення та підтримка прозорості діяльності окремої юридичної особи — Екологічного фонду, — є невід'ємною складовою екологічної реформи для забезпечення ефективності «зелених» перетворень.

Порівнюючи екологічні цілі та показники рамкової Стратегії України, Східного партнерства та ЄЗК (див. Додаток 1), можна відзначити наступне. Оскільки етап інтеграції екологічної політики до економічної та соціальної в Україні ще не пройдено, інтегральний підхід до стратегічного екологічного планування переважно відсутній, хоча, в 2021 році відбулися певні позитивні зрушення.

Поки що екологічні завдання, що стосуються здоров'я людей та добробуту (ціль 1 політики СхП), знаходяться в цілі 4 Стратегії, що стосується екологічних ризиків.

Водночас перша ціль політики СхП — це еколого-соціальний вимір, який також розвинений у Стратегії екологічної безпеки, що була щойно затверджена Урядом згідно з Указом Президента України про Стратегію національної безпеки⁴³.

Оскільки Міндовкілля все ще відповідає і за охорону природних ресурсів, і за їх використання (функція господарювання), ця суміш функцій породжує елек-

⁴⁰ <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information>

⁴¹ Міністерство фінансів України не включає надходження від екологічних податків та податку на викиди парникових газів як окрему статтю до структури своїх регулярних публічних звітів про доходи бюджету та зведеного бюджету за місяць, квартал та навіть за рік.

⁴² https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/198595.html

⁴³ <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

тичність цілей. Тому, якщо слідувати цілям СхП 2 – підвищення ресурсоефективності економік і 3 – природна база економік, доводиться розділяти завдання з охорони природи та ефективності використання природних ресурсів, які в Стратегії екополітики знаходяться в одній цілі 2 «Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України».

Що стосується належного екологічного врядування та зміцнення системи державного управління для зеленого зростання (ціль 4 СхП), то в Стратегії екополітики цьому присвячені дві цілі: ціль 1 визначає просвіту, освіту та інформування як пріоритет для формування свідомого споживача, а належне екологічного врядування та інституційна реформа є завданнями для цілі 5 «удосконалення екологічного управління».

Подальші цілі СхП, що стосуються енергетики та мобільності, можна порівнювати з ціллю 3 Стратегії екополітики «Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України». Це важлива ціль для України, яка включає завдання (в тому числі, згідно з Угодою про асоціацію) щодо прийняття галузевих екологічних стратегій, в яких мають бути визначені спільні цілі для екологічного та економічних напрямків розвитку, а їх підготовка дозволяє гармонізувати та погодити позиції різних стейкхолдерів.

Що стосується цілей ЄЗК, то у порівнянні з цілями Стратегії екополітики можна відзначити, що загальні напрямки (вектори) в цілому збігаються, проте, в ЄЗК вони виглядають набагато амбітнішими та більш конкретно сформульованими, ніж в Стратегії. Крім

того, варто пам'ятати, що ступінь екологічної інтеграції в ЄС значно вища, як і ефективність політики.

Слід відзначити, що підготовлені і прийняті Урядом протягом 2021 року Економічна стратегія, Стратегія регіонального розвитку та Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату – до 2030 року, а також Національний план дій до 2025 року є, здебільшого, когерентними, не протирічать одне одному та, найголовніше, Екологічній стратегії у пріоритетах і показниках (крім цілі зниження викидів парникових газів у новому НВВ) екологічної політики, створюють синергічну дію і значною мірою сприяють інтеграції екологічної політики до галузевих та регіональних політик.

РЕФОРМА ПОРЯДКУ НАДХОДЖЕННЯ ТА ЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОШТІВ, У ТОМУ ЧИСЛІ УТВОРЕННЯ ТА ПІДТРИМКА ПРОЗОРОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ – ЕКОЛОГІЧНОГО ФОНДУ, – Є НЕВІД'ЄМНОЮ СКЛАДОВОЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ РЕФОРМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ «ЗЕЛЕНИХ» ПЕРЕТВОРЕНЬ.

СЦЕНАРІЇ ДОСЯГНЕННЯ
КЛІМАТИЧНОЇ ТА ДОВКІЛЬНОЇ
СТІЙКОСТІ В УКРАЇНІ
НА НАСТУПНІ 5 РОКІВ

2

РОЗДІЛ

Нинішній амбітний Зелений курс ЄС передбачає системний перехід, який стосується не тільки і не стільки екологічних відомств у країнах, а всієї економіки і навіть способу життя багатьох людей. Нова екологічна та кліматична політика торкнеться, безумовно, і країн-сусідів ЄС, перш за все, країн Східного партнерства. Нові цілі й очікувані досягнення СхП також орієнтуються на ЄЗК, вводять екологічну тематику в інші розділи, роблячи її наскрізною. Необхідність зеленої трансформації є засадничим положенням спільного Комюніке. Новий програмний документ містить п'ять основних розділів, одним із яких є довкілля та кліматична стійкість (together towards environmental and climate resilience). Але прагнення кліматичної нейтральності, стимулювання зелених інвестицій, розвиток чистих технологій, зелених товарів та сервісів, а також створення вже зараз, заради майбутнього кліматично нейтрального континенту, інноваційних та сталих ланцюгів цінностей — ці пріоритети вмонтовані в загальну архітектуру нового документа СхП.

І водночас нові цілі СхП орієнтують нас на галузеве та двостороннє співробітництво, поступове вирішення проблем, розв'язання конкретних завдань, що, на переконання авторів, має стати базою для системних перетворень. Можна пояснити такий підхід тим, що ситуація в країнах СхП дуже нерівномірна, що це співтовариство орієнтується на реалії, які не дозволяють ставити рівні за амбітністю цілі для всіх шести країн. Треба враховувати і ті трагічні події, що нині відбуваються в країнах СхП, і все це на фоні пандемії. Але, тим не менш, різниця між ЄЗК та планами СхП очевидна, і ми маємо визначити для себе найбільш прийнятні варіанти розвитку.

Якщо ми, декларуючи приєднання до Європейського зеленого курсу, не прагнемо системних змін — матимемо відчутні економічні проблеми, навіть при тому, що досягатимемо цілей СхП. Якщо ми хочемо залишитись реальним партнером ЄС, гравцем на міжнародних ринках, і забезпечити здорове життя нашого населення, нам треба виходити за рамки загальних цілей СхП, ставити більш амбітні завдання. Чи можливо це?

Пропонуємо три можливі сценарії розвитку подій в Україні; вони базуються на дійсних міжнародних та внутрішніх документах, а також враховують ті пропозиції, які винесені на обговорення, але ще не ухвалені офіційно.

Амбітний (оптимістичний) сценарій

Цей сценарій передбачає системність на всіх рівнях, інтеграцію екологічної складової до всіх програм і політик, синхронізацію екологічної політики з кліматичною, пріоритетність здоров'я і благополуччя людей та успішне впровадження запланованих для цього заходів під ретельним наглядом громадянського суспільства.

Тобто, національні та галузеві плани й стратегії всіх рівнів узгоджені між собою і з міжнародними зобов'язаннями України (цілі сталого розвитку ООН, міжнародні конвенції, завдання Східного партнерства, ЄЗК) таким чином, що в кожній галузі/регіоні передбачені і впроваджуються конкретні кроки для досягнення прийнятих зобов'язань.

Реформована система врядування. В ідеальному баченні в Україні впроваджуються принципи **належного екологічного врядування**, згідно з якими екологічна політика стає ефективною, що, серед іншого, включає злагоджену роботу сучасної управлінської моделі: розділені й чітко визначені обов'язки й ролі щодо розробки екологічної політики, її впровадження, контролю за виконанням та оцінки ефективності; визначений та застосований розподіл функцій між міністерством, агенціями та інспекцією, запроваджений державний моніторинг стану довкілля, громадськість інформується і залучається до підготовки та прийняття рішень на постійній основі.

Заради поліпшення **здоров'я та благополуччя** населення переглянуті плани дій та показники стосовно зменшення забруднення повітря, води та ґрунту, в тому числі токсичними речовинами, запроваджене нульове забруднення. Повітря та вода

стали чистішими, а рівень захворюваності знизився. Досконале водопостачання і санітарія, розумне управління відходами, озеленення міст та міська мобільність, — все це стало нормою життя (95% домогосподарств мають доступ до чистої води і щонайменше 90% відходів перероблені). Люди використовують більш сталий та екологічний транспорт, частка електротранспорту у внутрішньому сполученні зросла з 60,3 до 75,0%, а викиди парникових газів від транспорту скоротилися на 90%.

100% державних та місцевих планів та програм, що підпадають під CEO, проходять стратегічну екологічну оцінку, а всі нові об'єкти — оцінку впливу на довкілля. Працюють відкриті онлайн-реєстри з ОВД та CEO. Всі екологічні дані доступні онлайн, система доступу до інформації про стан довкілля синхронізована з європейською. Ми здатні передбачити екологічні ризики й управляти ними. Водночас, люди добре обізнані з кліматичними та екологічними загрозами та засобами їх попередження, навчальні програми зі сталого розвитку інтегровані до національної програми загальної освіти для всіх класів, починаючи з дитячого садка і закінчуючи старшими класами.

Економічний розвиток не залежить від збільшення використання природних ресурсів і енергії, не сприяє підвищенню рівня забруднення навколишнього природного середовища.

Що стосується **економічного розвитку**, по-перше, він більше не залежить від збільшення використання природних ресурсів і енергії, по-друге, не сприяє підвищенню рівня забруднення навколишнього природного середовища. Натомість впроваджено сталий

СИСТЕМНІСТЬ НА ВСІХ РІВНЯХ, ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ДО ВСІХ ПРОГРАМ І ПОЛІТИК, СИНХРОНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ З КЛІМАТИЧНОЮ, ПРІОРИТЕТНІСТЬ ЗДОРОВ'Я І БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ ТА УСПІШНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАПЛАНОВАНИХ ДЛЯ ЦЬОГО ЗАХОДІВ ПІД РЕТЕЛЬНИМ НАГЛЯДОМ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.

низьковуглецевий розвиток всіх галузей економіки, стає реальністю досягнення 100% кліматичної нейтральності до 2050 року. Адаптація до зміни клімату та зменшення ризику стихійних явищ є основним компонентом секторальних політик, особлива увага приділяється вразливим до клімату галузям (сільське та лісове господарство, міста). Здійснено повний перехід на **циркулярну економіку**. Промисловість застосовує сталу модель інклюзивного зростання. Відбулася декарбонізація енерго інтенсивних секторів. Запроваджено **виробництво чистого водню** (Україна приєдналася до водневого альянсу ЄС і успішно працює, створено національну стратегію розвитку гідрогену). Збільшено обсяги виробництва енергії за рахунок відновлюваних джерел. Зменшено обсяги використання викопних видів палива, зокрема вугілля, та скорочено кількість викидів парникових газів. Запроваджено технології уловлювання та депонації парникових газів у геологічному середовищі. Відбувається реновація неенергоефективних будівель. Системи управління хімічними речовинами згідно з міжнародними стандартами запроваджено у всіх підприємствах, які використовують небезпечні хімічні речовини. Підвищено енергетичну незалежність та ядерну безпеку країни.

Сільське господарство залишається в пріоритеті, фермери скорочують використання пестицидів та добрив, розвивають органічне виробництво й віддають частки своїх земель на відродження дикої природи. Така поведінка фермерів підтримується суспільством та стимулюється державою через фінансові механізми й преференції в міжнародній торгівлі. Завдяки діючим національним стандартам з органічного виробництва та програмі підтримки органічних фермерів частка

земель під органічним виробництвом зросла до 3 млн га, що відповідає 7% сільськогосподарських угідь України проти нинішнього 1%.

Питання щодо цінності **біорізноманіття** включені до національних, місцевих, стратегічних, програмних документів та планів розвитку економіки та її галузей. Розроблено онлайн карти екосистем країни, національні методи картографування й оцінки екосистем та їх послуг, оцінка екосистемних послуг є невід'ємним елементом планування. Сійке лісове господарство підтримується онлайн системою відстеження перевезення деревини, з незаконними рубками лісу покінчено. Створено комісії з управління транскордонним річковим басейном. Басейнові ради є дієздатними органами, що визначають стратегію управління водними ресурсами. Розроблено національну стратегію розширення заповідних територій до 30% території країни. Мережа Emerald інтегрована в мережу Nature 2000.

Бюджет країни враховує екологічні, соціальні й управлінські ризики у регулюванні фінансових послуг.

Вся ця діяльність підтримується **фінансовими механізмами**. Бюджет країни враховує екологічні, соціальні й управлінські ризики у регулюванні фінансових послуг, впроваджена таксономія сталого економічної діяльності, незалежний екологічний фонд працює прозоро і на програмних засадах. Кліматичний фонд та міжнародні програми стимулюють та підтримують системні перетворення.

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК НЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ЗБІЛЬШЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ І ЕНЕРГІЇ, НЕ СПРИЯЄ ПІДВИЩЕННЮ РІВНЯ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.

Громадськість залучена до всіх процесів: ОГС є поважними центрами експертизи, відіграють важливу роль у формуванні політики та моніторингу її впровадження, у підвищенні обізнаності населення, організації просвітницьких та навчальних заходів, кампаній в медіа. Громадянське суспільство – каталізатор активізації співпраці між різними міністерствами, які відповідальні за екологічні зміни в різних галузях,

забезпечує міжсекторальну взаємодію. Громадянське суспільство реалізує проекти у галузі довкілля, демонструючи інноваційні моделі та позитивні приклади для наслідування.

ПИТАННЯ ЩОДО ЦІННОСТІ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ВКЛЮЧЕНІ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ, МІСЦЕВИХ, СТРАТЕГІЧНИХ, ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ПЛАНІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ГАЛУЗЕЙ.

БЮДЖЕТ КРАЇНИ ВРАХОВУЄ ЕКОЛОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ Й УПРАВЛІНСЬКІ РИЗИКИ У РЕГУЛЮВАННІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.

Мінімальний (негативний) сценарій

Амбітні плани не підтримуються на рівні уряду, суспільство не вважає екологічну політику пріоритетною, а екологічне врядування не змінюється по суті, відбуваються лише зміни персоналій та перекидання відомств з одного міністерства до іншого. Галузеві стратегії та програми секторів економіки розвиваються відокремлено, не узгоджуються з екологічними та кліматичними вимогами. Поставлені цілі СхП досягаються частково. Зобов'язання в рамках УА переглядаються, виконуються не вчасно і не повністю.

Плани дій та показники стосовно зменшення забруднення повітря, води та ґрунту, в тому числі токсичними речовинами, не розробляються вчасно, а розроблені документи обмежуються загальними формулюваннями, без чітких показників досягнень. Такі документи швидше й легше приймаються Парламентом та урядом, зустрічаючи менше опору з боку бізнесових структур, і ситуація не тільки не покращується, а й погіршується. Забруднення навколишнього середовища продовжується і посилюється, транспортна система та стан міст не змінюється, викиди парникових газів в усіх галузях накопичуються, — все це негативно впливає на здоров'я населення, але люди в повсякденному житті продовжують використовувати шкідливі для довкілля практики господарювання.

Державні та місцеві плани й програми та нові об'єкти проходять екологічну оцінку (СЕО і ОВД) лише під натиском активних ОГС, але забудовники та замовники будь-якими засобами намагаються зменшити цей натиск або змінити законодавчі вимоги до оцінки. Відкриті онлайн-реєстри з ОВД та СЕО працюють, але користатися ними складно для громадян. Допустимість до екологічних даних складний, система доступу

до інформації про стан довкілля не синхронізована з європейською. Ми не можемо передбачити екологічні ризики, а тим більше управляти ними.

Економічний розвиток за таких підходів буде і надалі залежати від збільшення використання природних ресурсів і енергії, зокрема, викопних видів палива. Про сталий низьковуглецевий розвиток та кліматичну нейтральність можна забути, адже адаптація до зміни клімату та зменшення ризику стихійних явищ залишається поза увагою секторальних політик. Вразливі до зміни клімату сільське та лісове господарство й міста відчувають катастрофічну нестачу води, забрудненість повітря та навалу відходів. Енергетична незалежність та ядерна безпека — залишаються під великим питанням.

Економічний розвиток і надалі залежить від збільшення використання природних ресурсів і енергії, зокрема, викопних видів палива. Про сталий низьковуглецевий розвиток та кліматичну нейтральність можна забути, адже адаптація до зміни клімату та зменшення ризику стихійних явищ залишається поза увагою секторальних політик. Вразливі до зміни клімату сільське та лісове господарство й міста відчувають катастрофічну нестачу води, забрудненість повітря та навалу відходів. Енергетична незалежність та ядерна безпека — залишаються під великим питанням.

Втім, ЄЗК впливає на торгівлю та розвиток економіки: найбільш прогресивні бізнеси переорієнтувалися й успішні на європейському ринку, а підприємства із застарілими технологіями банкрутують. Національні стандарти з органічного виробництва та заохочення з боку ЄС екологічно відповідальних господарни-

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І НАДАЛІ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ЗБІЛЬШЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ І ЕНЕРГІЇ, ЗОКРЕМА, ВИКОПНИХ ВИДІВ ПАЛИВА. ПРО СТАЛИЙ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВИЙ РОЗВИТОК ТА КЛІМАТИЧНУ НЕЙТРАЛЬНІСТЬ МОЖНА ЗАБУТИ, АДЖЕ АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКУ СТИХІЙНИХ ЯВИЩ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ПОЗА УВАГОЮ СЕКТОРАЛЬНИХ ПОЛІТИК. ВРАЗЛИВІ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ СІЛЬСЬКЕ ТА ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО Й МІСТА ВІДЧУВАЮТЬ КАТАСТРОФІЧНУ НЕСТАЧУ ВОДИ, ЗАБРУДНЕНІСТЬ ПОВІТРЯ ТА НАВАЛУ ВІДХОДІВ. ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ЯДЕРНА БЕЗПЕКА — ЗАЛИШАЮТЬСЯ ПІД ВЕЛИКИМ ПИТАННЯМ.

ків створюють умови для успішного ведення аграрного бізнесу. Але відсутність підтримки з боку держави фермерів, які прагнуть розвивати більш стійке господарство у гармонії з природою, обмежить кількість продукції та можливості її виходу на європейський ринок (зокрема, через запровадження екологічних вимог на кордоні з ЄС).

Таким чином, Україна поступається позиціями на ринку ЄС тим, хто вчасно встиг модернізуватися. І водночас залишає своє населення в умовах негативних впливів на здоров'я і необізнаності щодо можливостей змінити ситуацію на краще.

Україна поступається позиціями на ринку ЄС тим, хто вчасно встиг модернізуватися, і залишає своє населення в умовах негативних впливів на здоров'я і необізнаності щодо можливостей змінити ситуацію на краще.

**УКРАЇНА ПОСТУПАЄТЬСЯ ПОЗИЦІЯМИ НА РИНКУ ЄС ТИМ,
ХТО ВЧАСНО ВСТИГ МОДЕРНІЗУВАТИСЯ,
І ЗАЛИШАЄ СВОЄ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ
НА ЗДОРОВ'Я І НЕОБІЗНАНОСТІ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ЗМІНИТИ
СИТУАЦІЮ НА КРАЩЕ.**

Поміrkований (найбільш реалістичний) сценарій

Амбітні плани щодо впровадження ЄЗК в Україні розтягуються в часі. Принципи належного екологічного врядування впроваджуються фрагментовано. Процес реорганізації управління галуззю просувається повільно. Зміни/реструктуризація в Міндовкіллі відбуваються, але складно оцінити їх ефективність. **Система реформується повільно. Проте, у консультаціях з громадськістю розробляється, приймається і починає впроваджуватися план реформи державної інституціональної та фінансової систем у сфері охорони довкілля.** Інтеграцію екологічної складової до політик та/або програм доводиться лобіювати на різних рівнях, але поступово вона окреслюється та схвалюється на рівні уряду. Для досягнення цілей Східного партнерства щодо екологічної та кліматичної стійкості, координації та впровадження відповідних заходів визначаються відповідальні компетентні органи. Також відбувається перегляд та затвердження національного плану дій, конкретних заходів, політик, програм. Пришвидшується процес розробки та прийняття законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття, запровадження прозорих екологічних процедур, належного нагляду, контролю і відповідальності, моніторингу, вирішення інших горизонтальних і секторальних екологічних проблем.

Державні та місцеві плани й програми та нові проекти проходять екологічну оцінку (СЕО). Активні ОГС та громади долучаються до процесів, але відчувають постійний опір забудовників на всіх рівнях, включаючи парламентський. Відкриті онлайн-реєстри з ОВД та СЕО працюють, але користатися ними складно для громадян. Так само складним залишається доступ до екологічних даних, система доступу до інформації про стан довкілля поволі синхронізується з європейською.

Ми намагаємося передбачити екологічні ризики та управляти ними.

Циркулярна економіка впроваджується спочатку в окремих компаніях, але потроху поширюється як успішні та економічно вигідні приклади. Зменшується обсяг утворення відходів і збільшується обсяг їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв, частка спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі утворених відходів зростає. Збільшилася частка енергії з відновлюваних джерел.

Пріоритетність розвитку аграрного сектору зберігається. Українські аграрії орієнтуються на умови, поставлені європейською аграрною стратегією («Від ферми до виделки»), але далеко не всі встигають переформувати свої господарства відповідно до її вимог, а тому полишають європейський ринок, переорієнтовуючись на інші ринки світу. Якість ґрунтів покращується, впроваджується більш ефективна система підвищення їх родючості, зменшується негативний вплив пестицидів та агрохімікатів, працює закон про ГМО, розроблено національні стандарти з органічного виробництва, механізми акредитації та сертифікації, прийнято програму підтримки органічних фермерів. Загальний рівень обізнаності аграріїв щодо екологічних і кліматичних питань підвищується – даються ознаки кліматичні зміни, господарники намагаються до них адаптуватися.

Питання щодо цінності біорізноманіття, як планувалося в державній екологічній Стратегії, включені до національних, місцевих, стратегічних, програмних документів та планів розвитку економіки та її галу-

зей. Зменшено обсяги рубок лісів та опустелювання. Лісистість території країни збільшилася до 20%. Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду в загальній території країни збільшилася до 15%. Частка територій природно-заповідного фонду в гірських регіонах у загальній території країни виросла більше ніж у двічі, з 1,09 до 2,54%.

Кліматичні цілі базуються на індикаторах, які вже сформовані для ЦСР (зокрема, ЦСР 13). Розроблена і реалізується середньострокова стратегія адаптації до зміни клімату України на період до 2030 року, скоординована із стратегіями і планами розвитку секторів економіки та регіональними стратегіями розвитку. Працює кліматичний фонд.

Фінансова допомога від ЄС, міжнародних фінансових інституцій та цільових програм – основна рушійна сила позитивних перетворень. Національні фінансові механізми працюють здебільшого під зовнішнім впливом. Бюджет країни не враховує екологічні, соціальні й управлінські ризики у регулюванні фінансових послуг. Приватні компанії, які прагнуть бути конкурентоспроможними, запроваджують екологічні заходи чи адаптаційні до зміни клімату, надаючи приклад іншим, рухаючи таким чином поступово прогресивні методи господарювання.

Поставлені цілі СхП досягаються з запізненням. Зобов'язання в рамках УА переглядаються, виконуються не вчасно. ЄЗК впливає на торгівлю та розвиток економіки: найбільш прогресивні бізнеси переорієнтувалися й успішні на європейському ринку, а великі підприємства з застарілими технологіями банкрутують (підтримуються урядовими чи бюджет-

ними дотаціями). Україна поступається деякими позиціями на ринку ЄС, але успішно розвиває відносини з країнами СхП (є конкурентоспроможною порівняно з ними, зокрема, в галузі сільського господарства).

***

Зрозуміло, що перший варіант розвитку подій нам подобається найбільше, і, зрозуміло, що є серйозні сумніви щодо реалістичності його впровадження. Але ми свідомі й того, що в Україні може відбутись сценарій, який, на нашу думку, зовсім небажаний (негативний). Сподіваючись на ймовірність сценарію оптимістичного і неможливість дуже поганого, ми розглядаємо можливість як найбільш вірогідного варіанту третього – поміркованого. Проте, і поміркований сценарій швидко може стати негативним, якщо не буде, хоч і повільно, але виконаний головний крок: **у консультаціях з громадськістю розробляється, приймається і починає впроваджуватися план інституційної та фінансової реформи у сфері охорони довкілля.**

Перший крок Україна зробила дуже швидко й адекватно: уряд задекларував ЄЗК пріоритетним напрямком розвитку, прагнучи стати рівноправним суб'єктом нової політики. Протягом 2020 року розроблені й представлені партнерам в Єврокомісії перші документи – бачення та пропозиції України щодо спільного впровадження ЄЗК, створена міжвідомча робоча група, ведуться перемовини на найвищому рівні. Координує цю роботу в Україні віце-прем'єр міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина. Далі, напевно, слід було б переходити до конкретних зобов'язань і дій: інте-

ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ВІД ЄС, МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ — ОСНОВНА РУШІЙНА СИЛА ПОЗИТИВНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ. НАЦІОНАЛЬНІ ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ПРАЦЮЮТЬ ЗДЕБІЛЬШОГО ПІД ЗОВНІШНІМ ВПЛИВОМ. БЮДЖЕТ КРАЇНИ НЕ ВРАХОВУЄ ЕКОЛОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ Й УПРАВЛІНСЬКІ РИЗИКИ У РЕГУЛЮВАННІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ. ПРИВАТНІ КОМПАНІЇ, ЯКІ ПРАГНУТЬ БУТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМИ, ЗАПРОВАДЖУЮТЬ ЕКОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЧИ АДАПТАЦІЙНІ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ, НАДАЮЧИ ПРИКЛАД ІНШИМ, РУХАЮЧИ ТАКИМ ЧИНОМ ПОСТУПОВО ПРОГРЕСИВНІ МЕТОДИ ГОСПОДАРЮВАННЯ.

гравати вимоги ЄЗК до галузевих політик і програм, враховувати в бюджеті країни, поширювати до регіональних програм та політик, залучати бізнес та науковців до розробки й впровадження інноваційних технологій, переорієнтувати економічні галузі на впровадження циркулярної економіки та енергоощадних технологій, змінювати звички споживачів.

Тим часом в ЄС усі процеси значно прискорилися — за неповні два роки з моменту проголошення Європейського зеленого курсу прийнято цілу низку документів, законодавчих чи рекомендаційних, оприлюднено мегабайти досліджень, розрахунків та ініціатив, відбувається ґрунтовне й невідкладне впровадження зеленої трансформації в усіх сферах.

Україна не встигає надолужити нерівні стартові умови і ризикує не встигнути в останній вагон цього потягу.

В Україні досить успішно розвивається кліматична політика: прийняті оновлений НВВ, Стратегія екологічної безпеки та адаптації, задекларовано реформу екологічного/ створення кліматичного фонду, участь у міжнародних процесах щодо клімату.

Розроблено непогані проекти стратегій та законів: стратегія біорізноманіття, лісова, про екологічний контроль, відходи, активна участь громадськості в розробці всіх цих документів — бачимо навіть ознаки руху за оптимістичним сценарієм.

Про ЄЗК заговорили не тільки екологи: працює урядова робоча група на найвищому рівні, ведуться активні переговори з європейською стороною. Нарешті звернув увагу на екологічну політику і бізнес.

І ось тут з'являється АЛЕ. Насправді, той бізнес, який створює найбільшу кількість забруднень та викидів парникових газів і який ризикує втратити надприбутки через впровадження екологічних стандартів, не став більш екологічно відповідальним. Він злякався конкретних європейських заходів на підтримку досягнення кліматичної нейтральності. Карбоновий податок на кордоні (СВАМ) сприймається як реальна загроза розвитку української економіки, хоча насправді найбільше він загрожує саме великим забруднювачам. Проект Закону України «Про запобігання, зменшення та контроль забруднення» провалений в Парламенті саме через спротив таких бізнес-структур. Проект Закону «Про екологічний контроль» стикається з шаленим опором промислового лобі, і, пройшовши перше читання в Парламенті, не факт, що дійде до другого в первісному сенсі.

Здавалося б, дискусії між різними секторами суспільства є нормальним явищем, свідченням розвитку в правильному напрямку. Втім, навіть найкращі наміри та плани екологічного відомства натикаються на опір бізнес-структур, наляканих новими правилами ЄС та нормами Угоди про асоціацію, які почали набувати конкретного змісту та законодавчої форми. А оскільки загальна система екологічного врядування та синхронізації всіх стратегій та цілей поки що не створена, то сильному бізнес-лобі протистояти дуже складно. Бізнес перемагає практично на всіх рівнях, включно з парламентським, — старанно править правильні екологічні законопроекти, блокує прийняття тих, які містять загрозу. І обраний нами (і Східним партнерством) як реалістичний шлях точкового вдосконалення деяких галузей у цій ситуації

може призвести до дуже небажаного, негативного сценарію.

Враховуючи, що протягом 2021 року не було прийнято, практично, жодного ключового екологічного закону, вимога пришвидшити реформування, пришвидшити темпи зеленого переходу стає не просто нагальною, а реальним чинником цивілізаційного вибору.

Стратегії та програми, вже ухвалені в рамках ЄЗК і заплановані до прийняття найближчим часом, мали б нам допомогти. Звісно, ми досягаємо таким чином і цілей СхП. Але, насамперед необхідно забезпечити ефективну роботу впроваджувальних механізмів, створити спроможну систему державного екологічного управління, включно з регіональним та місцевим рівнями, забезпечити стійке фінансування екологічних перетворень на програмних засадах та скоординовану цілеорієнтованість екологічної діяльності всіх заінтересованих сторін, без чого ми отримаємо business as usual. І якщо стратегічні документи (як Стратегія регіонального розвитку, наприклад) дійсно є прогресивними, то фінансові механізми, які мали б стимулювати зелений перехід в усіх галузях, навіть не почали розроблятися. Для того, щоб змінити принципи фінансування будь-яких проєктів на кліматично орієнтовані, як цього намагається досягти весь глобальний світ, треба хоча б поставити це завдання в рамках українських реалій. На жаль, наразі ми обмежуємось досягненням деяких точкових цілей, дискусіями щодо надання пільг деяким українським виробникам, а усвідомлених системних підходів та рішень поки немає.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Завдяки формуванню нової амбітної в сфері довкілля і клімату політики Східного партнерства, Україна отримує унікальний шанс для внутрішньої трансформації, наближення та більш тісної інтеграції з Європейським Союзом через спільні дії у побудові екологічно ефективної та кліматично нейтральної Європи.

Нові цілі Східного партнерства після 2020 створюють для України додаткові можливості для вирішення екологічних проблем, інтеграції питань охорони довкілля в інші сфери державної політики, виконання міжнародних зобов'язань та для поглиблення співпраці України з Європейським Союзом на додаток до двостороннього діалогу у сфері охорони довкілля. Україна отримує нові фінансові механізми, допомогу ЄС у модернізації економіки, реформуванні інституційної системи державного екологічного управління, зменшенні вуглецевого сліду та виконанні оновленого національно визначеного внеску до Паризької угоди, у посиленні верховенства права, захисті прав людини, боротьбі із корупцією.

Вирішальне значення у формуванні нових амбітних цілей Східного партнерства має схвалений у грудні 2019 р. Європейський зелений курс — один з шести пріоритетних напрямків програми дій Європейської Комісії, на основі якої буде рухатись ЄС протягом 2019–2024 років.

Європейський зелений курс задаватиме тенденції та визначатиме напрямки розвитку політики і законодавства, зокрема, у сфері довкілля та клімату, не лише для ЄС та його держав-членів, але й матиме суттєвий вплив на зовнішні політики ЄС, зокрема, Східне партнерство. Він матиме значний вплив на

екологічну політику ЄС, яка наразі знаходиться на етапі оновлення у зв'язку із розробкою Восьмої програми дій ЄС з навколишнього середовища.

Україна через прагнення тісної інтеграції з ЄС має амбіції щодо долучення до Європейського зеленого курсу, і в цьому контексті можливі два напрями роботи — синхронізація політик і законодавства України з відповідними документами ЄС або/та розвиток нових сфер співпраці та робота над пріоритетними питаннями через розробку та імплементацію Дорожньої карти для України з Європейського зеленого курсу. Оскільки низка сфер, що підпадають під дію Європейського зеленого курсу, є серед зобов'язань Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та інших міжнародних зобов'язань України (наприклад, Паризька угода, Конвенція про біологічне різноманіття тощо), питання виконання положень цих документів є передумовою використання тих можливостей Європейського зеленого курсу, які відкриваються перед Україною.

Україна пройшла довгий шлях розвитку та впровадження власної екологічної політики, яка формувалася здебільшого під впливом зовнішніх чинників, ключові серед яких процес «Довкілля для Європи», участь у міжнародних договорах, Східне партнерство, Угода про асоціацію. Однак довкілля та кліматичні пріоритети в державній політиці досі знаходяться на достатньо низькому рівні, не зважаючи на певний поступ останніми роками завдяки реалізації Угоди про асоціацію. Для успішного слідування європейським тенденціям Україні потрібно, насамперед, провести інституційну та фінансову реформи довкіллевой галузі, щоб, у тому числі, виконати зобов'язання щодо інте-

гратії екологічної політики до всіх галузей економіки, насамперед, ресурсомістких.

Отримання вигод та використання можливостей нової політики Східного партнерства залежить від активної міжнародної участі України у визначенні подальших пріоритетів, планів, детальних цільових показників та заходів Східного партнерства на досягнення екологічної та кліматичної стійкості, а також від визначення найбільш реального та оптимального шляху досягнення означених цілей, збереження інституційної пам'яті та послідовності національної політики щодо досягнення екологічної та кліматичної стійкості.

Проте, насамперед, Україна мусить сформулювати власний план щодо покращення стану довкілля, тобто забезпечення ефективності у досягненні вже затверджених цілей та завдань, відповідно до дійсної національної екологічної Стратегії та Угоди про асоціацію, надаючи пріоритет інституційній реформі та реформі системи екологічного фінансування.

Україна та її поміркований сценарій екологічних трансформацій на наступні 5 років:

(1) Задля позитивного розвитку подій та уникнення негативного сценарію Україна мусить впровадити власну екологічну Стратегію до 2030 року. Усі інші галузеві та споріднені стратегічні документи, як то дорожня карта приєднання до ЄЗК або секторальні стратегії мусять враховувати положення Закону України про Стратегію екополітики, яка була прийнята на виконання УпроА. Цільові показники в нових документах можуть стати більш амбітними, стратегії екологізації секторів

економіки можуть бути ширшими та мати додаткові цільові показники, проте нові ініціативи не повинні розмивати чи нівелювати цілі та завдання Стратегії, які мусять бути досягнуті до 2030 року.

- (2) Слід прискорити впровадження принципів належного екологічного врядування: прозорість/відкритість, участь, підзвітність, ефективність та узгодженість політики, що стосується довкілля, які закладають підвалини забезпечення незворотності екологічних реформ як у країнах СхП, так і в Україні.
- (3) Що стосується цілей ЄЗК, то у порівнянні з цілями Стратегії екополітики можна відзначити, що загальні напрямки (вектори) в цілому збігаються, проте в ЄЗК вони виглядають набагато амбітнішими та більш конкретно сформульованими, ніж у Стратегії. Крім того, варто пам'ятати, що ступінь екологічної інтеграції в ЄС значно вища, як і ефективність політики. Ефективну екологічну політику Україні ще слід побудувати.
- (4) Для успішного слідування вимогам ЄЗК Україні потрібно послідовно виконати певні кроки, зокрема, зобов'язання щодо інтеграції екологічної та кліматичної політики до всіх галузей економіки, насамперед, ресурсомістких, для чого спочатку провести інституційну та фінансову реформи довкіллевої галузі. Без цього декларації про приєднання до ЄЗК не будуть підкріплені необхідними впроваджувальними механізмами, а тому наряд чи отримають суттєву підтримку від ЄС.
- (5) Екологічна та кліматична політики мають якнайшвидше бути інтегровані до територіальних

програм та стратегій, що дозволить позбутися фрагментарного підходу, болючих помилок та подальшого відставання від країн ЄС. Стратегія Регіонального розвитку та її операційний план є важливими інструментами впровадження.

- (6) Інституційну та фінансову реформи довкілля галузі необхідно розробити за участі громадськості та впровадити з урахуванням заборони змінювати структури цієї системи (хоча б) на 5 років, до звіту з оцінки досягнення цілей екологічної політики. Такий підхід забезпечить стійкість досягнень діяльності щодо ЄЗК на середньостроковий період.
- (7) Фінансова реформа, яку необхідно провести, – це реформування порядку надходження та цільового використання екологічних коштів, у тому числі утворення та підтримка прозорої діяльності окремої юридичної особи – Екологічного фонду, – що є невід’ємною складовою екологічної реформи для забезпечення ефективності «зелених» перетворень. Екологічний, а також кліматичний фонди дозволять більш ефективно залучати фінансування ЄС та інших донорів. Ми застерігаємо від вибору «або – або», обидва фонди необхідні Україні. Раціонально утворити один фонд, на перші 5 років, який буде вирішувати питання ЕКС.
- (8) Розробка й впровадження інноваційних та енергоощадних технологій, застосування циркулярної економіки мають стимулюватися й підтримуватися на урядовому рівні, а також набутти поваги у споживачів, що впливатиме на загальний рівень обізнаності й свідомості населення.
- (9) Необхідно пришвидшити процес розробки та прийняття законодавчих актів щодо охорони біо-

різноманіття, запровадження прозорих екологічних процедур, належного нагляду, контролю і відповідальності, моніторингу, вирішення інших горизонтальних і секторальних екологічних проблем.

Україна та СхП:

- (1) Необхідна участь України у створенні та діяльності імплементаційних механізмів на рівні СхП: постійно діючої комісії з питань впровадження політики ЕКС за участі ЄС та країн СхП, інституту екологічної дипломатії та забезпечення участі екологічного посла на міжнародних майданчиках.
- (2) Підготовка та застосування системи показників для періодичної оцінки ЕКС, з урахуванням цілей та завдань чинної Екологічної стратегії, інших стратегічних документів, а також цілей та показників СхП.
- (3) На основі оцінки, розробка та впровадження додаткових заходів для забезпечення ЕКС.
- (4) Створення підрозділу Міндовкілля, відповідального за оцінку, координацію та впровадження заходів на досягнення ЕКС.
- (5) Поєднання національних фінансових можливостей, фінансових механізмів в рамках СхП, ЄЗК, двостороннього діалогу з ЄС для всебічного, стратегічного та глибокого вирішення екологічних проблем.
- (6) Нова архітектура та регіональний вимір Східного партнерства повинні відображати пріоритети Європейського зеленого курсу, а регіональні флагманські ініціативи мають посилити дво-

сторонній вимір політики СхП, забезпечивши наскрізну інтеграцію пріоритетів екологічної та кліматичної стійкості.

амбітними, а й інтегрованими в інші сфери, як-от енергетика, транспорт, промисловість, торгівля, сільське господарство тощо.

Україна та ЄЗК:

- (1) Беручи до уваги той факт, що Європейський зелений курс є динамічним інструментом, який буде активно розвиватись у найближчі роки, Україна повинна слідувати за розвитком подій та за прийнятими документами, з метою врахування нововведень у своїй політиці та законодавстві.
- (2) Під час розробки Дорожньої карти з Європейського зеленого курсу для України звернути особливу увагу не лише на сфери, які є важливими з економічної та торговельної точки зору, а й на екологічні питання, зокрема, нульове забруднення та збереження біорізноманіття.
- (3) Зробити процес формулювання пріоритетів для Дорожньої карти з Європейського зеленого курсу максимально відкритим, із залученням усіх зацікавлених сторін, включаючи громадянське суспільство, відповідно до принципів належного екологічного врядування.
- (4) Пришвидшити процес імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у тих сферах, які дотичні до Європейського зеленого курсу.
- (5) Враховуючи наскрізність питання зміни клімату в Європейському зеленому курсі, особливу увагу звертати на кліматичні питання при формулюванні та імплементації усіх політик в Україні. Кліматичні цілі України мають бути не лише

Додаток 1.

**ЗВЕДЕНІ ЦІЛІ
ТА ПОКАЗНИКИ СТРАТЕГІЧНИХ
ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНИ, СХП
ТА ЄЗК, ЩО СТОСУЮТЬСЯ
ДОВКІЛЛЯ І КЛІМАТУ**

Цілі/Завдання		Цілі/Завдання	Показники	Цілі/Завдання ЄЗК	Показники ЄЗК
Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП	Національної екологічної політики (2030)	Національної екологічної політики (2030)	Кліматично нейтральна Європа до 2050	
(1) Покращення здоров'я та добробуту населення.	Отримання доступу до безпечної питної води для додаткових 3 млн людей. 30% поверхні річкових басейнів будуть управлятися згідно з принципами та стандартами ЄС. Проведення моніторингу та покращення якості повітря у 300 містах. Повернення природи до міст: СЕО планів розвитку міст буде проведено для щонайменше 30 міст. Покращення екологічної статистики завдяки постійному використанню CEIS. Щорічна підготовка відкритого звіту Уряду щодо довкілля. Підвищення зеленої та кліматичної обізнаності громадськості, зокрема, завдяки інформаційним кампаніям, що мусять дістатися щонайменше 50% населення.	(4) Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення. Зниження рівня забруднення атмосферного повітря та вод. Регулювання промислового вилову водних живих ресурсів. Зменшення антропогенного впливу на екосистеми Чорного та Азовського морів. Покращення якості ґрунтів. Запровадження управління екологічними ризиками. Використання пестицидів та агрохімікатів з мінімальним негативним впливом. Зменшення обсягу вивезення радіонуклідів за межі зони відчуження. Запобігання неконтрольованому вивільненню ГМО у НПС. Стимулювання заміщення первинних природних ресурсів за рахунок використання відходів виробництва. Упровадження сталої системи управління відходами та небезпечними хімічними речовинами.	Викиди парникових газів складають 35% від рівня 1990 р. (скорочення на 65%) ⁴³ . Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел зменшилися у 5 разів. В усіх зонах та агломераціях затверджено плани покращення якості повітря. Зменшення вмісту забруднених вод у скидах (включно з морським середовищем): водні об'єкти 15,7–5%, морське середовище 15–5%. Зменшення частки площі орних земель (ріллі) у загальній території України і у кожній області (Стратегія регіонального розвитку, СРР) від базового показника 2018 р. 53, 9%. Збільшення вмісту органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь (СРР).	Скорочення викидів парникових газів; інтеграція клімату в інші сфери, адаптація до зміни клімату. Енергоефективність у сфері будівництва. Нульове забруднення: вільне від токсичних речовин довкілля ЄС; посилення вимог до якості повітря, вод і ґрунтів.	Скорочення викидів на 55% до 2030 року. 25% бюджету ЄС — на кліматичні цілі. Реновація 35 млн неенергоефективних будівель. Скорочення споживання енергії на 9% до 2030 року. Зменшення на 55% кількості передчасних смертей, спричинених забрудненням повітря. Зменшення на 50% загальної кількості відходів, на 50% — кількості пластикових відходів у морі та на 30% — мікропластику, що викидається у довкілля. Зменшення на 25% екосистем ЄС, де забруднення повітря загрожує біорізноманіттю. Зменшення на 30% частки людей, яких хронічно турбує транспортний шум.

43 Новий НВВ схвалений Урядом 30 липня 2021 р. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-cili-klimatichnoyi-politiki-ukrayini-do-2030-roku>

Цілі/Завдання		Цілі/Завдання	Показники	Цілі/Завдання ЄЗК	Показники ЄЗК
Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП	Національної екологічної політики (2030)	Національної екологічної політики (2030)	Кліматично нейтральна Європа до 2050	
(2) Циркуляр- на економіка, кліматична нейтральність та зелене зростан- ня.	Посилити кліматичні політики (особливо з адаптації до зміни клімату) та екологіч- ні інвестиції згідно з Європейським Зеленим курсом, щоб досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. Застосовувати си- стему тарифів за ви- киди вуглецю (carbon pricing). Вдосконалене управління від- ходами, включно з рециклюванням, з особливою увагою до пластику, від- ходів будівництва та електроніки.	(2) Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсно- го потенціалу України. Стимулювання впроваджен- ня систем екологічного управління на підприємствах. Стимулювання розвитку інфраструктури управління відходами.	Зменшення водоем- ності ВВП на 30%. Зменшення енергоєм- ності ВВП удвічі (на 53,6%). Зменшення ресурсоем- ності ВВП на 40%. Частка відходів, що захоронюються, зменшилася з 50 до 35% від загалу. Обсяги використання первинної сировини зменшилися з 90 до 70% від загалу.	Перехід проми- словості на сталу модель інклюзив- ного зростання; декарбонізація енерго-інтенсивних секторів.	

Цілі/Завдання Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП	Цілі/Завдання Національної екологічної політики (2030)	Показники Національної екологічної політики (2030)	Цілі/Завдання ЄЗК Кліматично нейтральна Європа до 2050	Показники ЄЗК
<p>(3) Біорізноманіт- тя та база при- родних активів економіки.</p>	<p>Збереження біо- різноманіття та зміцнення при- родоресурсної бази економіки, в т. ч. шля- хом розширення та з'єднання охорону- ваних територій, таких як Смарагдова мережа, і відновлен- ня екосистем.</p> <p>Боротися з нестачею води та підтриму- вати управління водними ресурсами у співвідношенні з ВРД ЄС, адаптацією до зміни клімату та прискоренні впровадження планів басейнового управління,</p> <p>Вдосконалити стійке управління лісами, нагляд та контроль за впроваджен- ням лісового законодавства, вря- дування та торгівлі (щонайменше 60 залежних від лісів громад отримають підтримку для ви- значення можли- востей доходу).</p> <p>Укріпити управління морськими територі- ями Чорного моря співвідносно до морського права ЄС та, крім іншого, ви- знання цих територій зоною контролю викидів.</p>	<p>(2) Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсно- го потенціалу України.</p> <p>Зменшення втрат біологіч- ного та ландшафтного рі- зноманіття.</p> <p>Збереження та відновлення чисельності видів флори та фауни.</p> <p>Збільшення територій ПЗФ.</p> <p>Забезпечення збалансовано- го використання рослинного світу.</p> <p>Забезпечення стало- го управління водними ресурсами.</p> <p>Забезпечення сталого використання та охорони земель, покращення стану уражених екосистем.</p> <p>Перетворення сфери надрокористування в макси- мально прозору.</p>	<p>Масив вод з добрим екологічним станом складає 30% від загального.</p> <p>Площа земель ПЗФ збільшилася з 6,3 до 15%.</p> <p>Лісистість території збільшилася з 15,9 до 17,5%.</p>	<p>Стале і зелене сільське господарство.</p> <p>Контроль за імпортованими товарами, які можуть мати негативний вплив на збереження лісів; боротьба з нерегульованим та незаконним рибальством; амбітні природо- заповідні показники.</p>	<p>Скорочення використання пестицидів на 30% до 2030 року.</p> <p>Скорочення використання добрив на 20%.</p> <p>Частка земель під органічним виробництвом — 25% до 2030 року.</p> <p>30% суші та 30% морських територій — природоохоронні території.</p> <p>Висадка 3 млрд дерев до 2030 року.</p> <p>Відновлення 25 тис. км річок до стану вільної течії.</p>

Цілі/Завдання Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП	Цілі/Завдання Національної екологічної політики (2030)	Показники Національної екологічної політики (2030)	Цілі/Завдання ЄЗК Кліматично нейтральна Європа до 2050	Показники ЄЗК
<p>(4) Циркуляр-на економіка, кліматична нейтральність та зелене зростання.</p>	<p>Зробити кліматичну та довкілєву політику основою для таких екологічно чутливих економічних політик, як енергетична, транспортна, будівнича, а також щодо виробництва та споживання продуктів харчування, та вдосконалити екологічне врядування.</p>	<p>(5) Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.</p> <p>Упровадження принципів належного екологічного врядування.</p> <p>Укріплення інституційної спроможності щодо планування, моніторингу та оцінки ефективності впровадження екологічної політики.</p> <p>Запровадження екологічного обліку для оцінки ефективності політики та управління.</p> <p>Вдосконалення природоохоронного законодавства та підвищення рівня його дотримання.</p> <p>Посилення відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю.</p> <p>Посилення спроможностей у проведенні комплексного моніторингу стану НПС та державного контролю.</p> <p>Розмежування функцій з охорони довкілля та господарської діяльності з використання природних ресурсів.</p> <p>Забезпечення чіткого розподілу повноважень у сфері охорони НПС на державному, регіональному та місцевому рівнях.</p>	<p>Плани управління річковими басейнами затверджені для всіх 9 басейнів.</p> <p>100% державних та місцевих планів та програм пройшли стратегічну екологічну оцінку.</p> <p>Забезпечення актуальною містобудівною документацією (розробленою після 2010 року) з обов'язковим урахуванням рекомендацій щодо включення кліматичних питань до документів державного планування, які розміщені на веб-сторінці Міндовкілля за посиланням https://menr.gov.ua/news/34766.html (СРР)</p>		

Цілі/Завдання Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП	Цілі/Завдання Національної екологічної політики (2030)	Показники Національної екологічної політики (2030)	Цілі/Завдання ЄЗК Кліматично нейтральна Європа до 2050	Показники ЄЗК
		<p>Забезпечення цільового бюджетного фінансування природо-охоронних заходів.</p> <p>Удосконалення кадрової політики та професійної підготовки фахівців.</p> <p>(1) Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;</p> <p>впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності.</p> <p>Підвищення рівня поінформованості суспільства.</p> <p>Забезпечення реалізації результатів сучасних екологічних досліджень.</p> <p>Розвиток партнерства між секторами суспільства.</p> <p>Забезпечення участі громадськості у прийнятті управлінських рішень.</p> <p>Забезпечення дотримання екологічних прав та обов'язків громадян, доступу громадськості до правосуддя.</p>			

Цілі/Завдання		Цілі/Завдання Національної екологічної політики (2030)	Показники Національної екологічної політики (2030)	Цілі/Завдання ЄЗК Кліматично нейтральна Європа до 2050	Показники ЄЗК
<p>Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»</p>	Показники КЕС СхП				
<p>(5) Зміцнення енергетичної та ядерної безпеки.</p>	<p>Підтримка переходу на чисту енергію через розвиток енергоефективності, відновлюваної енергетики та стійкої енергетичної інфраструктури, зміцнення національних законодавчих та нормативних рамок у сфері енергетики відповідно до договору про Енергетичне співтовариство та відповідних двосторонніх зобов'язань і стандартів ЄС тощо.</p> <p>Зниження енергоспоживання 250 000 домогосподарствами на щонайменше 20% завдяки енергоефективності.</p>	<p>(3) Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.</p> <p>Розвиток галузевих стратегій щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● покращення якості повітря; ● покращення якості води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище. ● збереження озонового шару; ● запобігання зміні клімату та адаптація до неї; ● управління відходами та ресурсами, повернення у господарський обіг ресурсоцінних матеріалів; ● забезпечення охорони та захисту природи; ● зменшення промислового забруднення та ризиків промислових аварій; ● збереження біорізноманіття та ландшафтів; ● поводження з небезпечними хімічними речовинами. <p>Забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної складової до політик та/або програм (всіх рівнів).</p>	<p>Збільшення частки ВДЕ з 4 до 17%.</p> <p>На 100% підприємств, що використовують небезпечні хімічні речовини, запроваджено системи управління ХР згідно з міжнародними стандартами.</p> <p>Електротранспорт складає 10% від загальної кількості нових придбаних автотранспортних засобів.</p>	<p>Розвиток водневої енергетики.</p> <p>Збільшення частки ВДЕ.</p>	<p>До 2025 року – виробництво до 1 млн т відновлюваного водню, а до 2030 року – до 10 млн т</p> <p>40% ВДЕ до 2030 року.</p> <p>Збільшення встановленої потужності морських вітроелектростанцій до 60 ГВт у 2030 р. та 300 ГВт у 2050 р.</p> <p>Збільшення частки встановленої потужності океанічних електростанцій до 100 МВт у 2025 р., 1 ГВт у 2030 р. та 40 ГВт у 2050 р.</p> <p>Залучення 800 млрд євро інвестицій у морську відновлювану енергетику до 2050 р.</p>

Цілі/Завдання Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП	Цілі/Завдання Національної екологічної політики (2030)	Показники Національної екологічної політики (2030)	Цілі/Завдання ЄЗК Кліматично нейтральна Європа до 2050	Показники ЄЗК
		<p>Усунення прямої залежності економічного зростання від збільшення використання природних ресурсів і енергії та підвищення рівня забруднення навколишнього природного середовища.</p> <p>Упровадження сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки.</p> <p>Включення питань щодо цінності біорізноманіття в національні, місцеві, стратегічні, програмні документи та плани розвитку економіки та її галузей.</p>			

Цілі/Завдання		Цілі/Завдання Національної екологічної політики (2030)	Показники Національної екологічної політики (2030)	Цілі/Завдання ЄЗК	
Пріоритет СхП «Разом до довкіл- левої та кліматич- ної стійкості»	Показники КЕС СхП			Кліматично нейтральна Європа до 2050	Показники ЄЗК
б) Прискорюючи перехід до стійкої та розумної мобільності	<p>Значне зміцнення і розширення практики стійкого планування міської мобільності, включно з представленням нових фінансових інструментів у співпраці з МФІ.</p> <p>Щонайменше у 5-ти містах кожної країни СхП такі плани вступлять у дію.</p>	(3)	(3)	<p>Використання більш сталого та екологічного транспорту.</p> <p>Діджиталізація і смарт міста.</p>	<p>Скорочення викидів парникових газів на 90% до 2050 року.</p> <p>До 2030 року: наявність принаймні 30 млн транспортних засобів з нульовими викидами; 100 європейських міст будуть кліматично нейтральними; вдвічі зросте швидкісний залізничний рух; групові перевезення на відстань до 500 км в межах ЄС будуть кліматично нейтральними.</p> <p>До 2050 року: вдвічі зростуть вантажні залізничні перевезення; втричі зростуть швидкісні залізничні перевезення.</p>

